

ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਸਲਾਮ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਉਸਤਤ

ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦਾ ਭਈ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਮਿੱਤਰ ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ—ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਵੀ ਹੋਣਗੇ! ਸੁਲੇਮਾਨ ਨੇ ਕਹਾਉਤਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ, “ਮਿੱਤਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ” (ਕਹਾਉਤਾਂ 17:17); “ਅਜੇਹਾ ਵੀ ਹਿੱਤਕਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਭਰਾ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਕੇ ਚਿਪਕਦਾ ਹੈ” (ਕਹਾਉਤਾਂ 18:24)। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਾਰਸ਼ਲ ਕੀਬਲ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਆਖਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, “ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਦਸ ਲੱਖ ਡਾਲਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਦਸ ਲੱਖ ਮਿੱਤਰ ਹਨ।” ਫਿਰ ਉਹ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕੁਰਾ ਕੇ ਆਖਦੇ ਸਨ, “ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸ ਲੱਖ ਮਿੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਡਾਲਰ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ।”

ਕੁਝ ਲੋਕ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਵੈਰੀ ਸਨ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਕਾਈ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਸਨ (3:8; 15:31; 2 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:26; ਫ਼ਿਲਿੱਪੀਆਂ 3:18)। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਵੀ ਸਨ (ਰਸੂਲਾਂ 19:31; 24:23; 27:3)—ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਸੀ। ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਰੋਮੀਆਂ 16 ਵਿਚ ਪੈਂਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਰਜ ਹਨ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਜਾਣੂ ਹਾਂ, ਪਰ ਕਈਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਾਨੂੰ ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਚੱਲੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ ਜਾਂ ਚੰਗੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੌਲੁਸ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਨ।

ਪੌਲੁਸ ਵੱਲੋਂ ਫ਼ੀਬੀ ਦੀ ਸਲਾਘਾ (16:1, 2)

ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫ਼ੀਬੀ ਦੀ ਸੋਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਭੈਣ ਅਤੇ ਉਸ ਕਲੀਸੀਆ ਦੀ ਸੇਵਕਾ ਹੈ ਜੋ ਕੰਖਰਿਯਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਭਈ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਆਦਰ ਭਾਉ ਕਰੋ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਜੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਉਹ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਦੀ

ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ ਕਿਉਂ ਜੇ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਸਗੋਂ ਮੇਰੀ ਵੀ ਉਪਕਾਰਣ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਆਇਤਾਂ 1, 2. ਇਹ ਅਧਿਆਇ ਇੱਕ ਸਲਾਘਾ ਦੇ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਜਾਂ ਸਲਾਘਾ ਦੇ ਪੱਤਰ ਆਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ (ਰਸੂਲਾਂ 18:27; 2 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 3:1; 8:18-24)। ਇਹ ਪੱਤਰ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਠੱਗਬਾਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਭਟਕਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਦਾ ਗਲਤ ਫਾਇਦਾ ਚੁੱਕ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, **ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫ਼ੀਬੀ ਦੀ ਸੱਪਣਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।** ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਆਤਮਕ ਪਰਿਵਾਰ (ਕਲੀਸੀਆ) ਵਿਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ “ਭੈਣਾਂ” ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਦੇ ਯੂਨਾਨੀ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਲਈ “ਭੈਣ” (ἀδελφή, ਅਡੇਲਫੀ) ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 7:15; 9:5 [KJV]; ਯਾਰੂਬ 2:15; ਵੇਖੋ ਮੱਤੀ 12:50; ਮਰਕੁਸ 3:35; 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 5:2)। ਰੋਮੀਆਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇੱਥੇ ਹੀ ਅਡੇਲਫੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਧਾਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਲਈ ਇੱਕੋ ਸ਼ਬਦ, “ਭਰਾਵੇ” (“ਭਰਾਵੇ”; NIV) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ἀδελφός (ਅਡੇਲਫੋਸ) ਤੋਂ ਹੈ। ਰੋਮੀਆਂ ਵਿਚ “ਭਰਾਵੇ” ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਕਸਰ ਹੋਈ ਹੈ।

“ਸਾਡੀ ਭੈਣ” ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਫ਼ੀਬੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, **ਜਿਹੜੀ . . . ਉਸ ਕਲੀਸੀਆ ਦੀ ਸੇਵਕਾ ਹੈ ਜੋ ਕੰਖਰਿਯਾ ਵਿਚ ਹੈ।** ਰੋਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਕਈ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ “ਕਲੀਸੀਆ” (ἐκκλησία, ਏਕਲੀਸੀਆ) ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਆਇਆ ਹੈ (16:1, 4, 5, 16, 23)। “ਕੰਖਰਿਯਾ” ਕੁਰਿੰਥੁਸ ਵਿਚ ਪੂਰਬੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਸੀ, ਜੋ ਅਖਾਯਾ ਦੇ ਇਸਤਮੁਸ (ਯੂਨਾਨ) ਵਿਚ ਸੀ। ਇਹ ਬੰਦਰਗਾਹ ਕੁਰਿੰਥਸ ਤੋਂ ਛੇ ਜਾਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੂਰ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਏਜਿਅਨ ਸਾਗਰ ਦੀ ਸਾਰੋਨਿਕ ਖਾੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ।² ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੰਖਰਿਯਾ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੁਰਿੰਥ ਦੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪੌਲੁਸ ਕੁਰਿੰਥ ਤੋਂ ਯਰੂਸਲਮ ਨੂੰ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕੰਖਰਿਯਾ ਤੋਂ ਹੀ ਜਹਾਜ਼ ਫੜਿਆ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ 18:18)।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਫ਼ੀਬੀ ਦੀ ਰੋਮ ਦੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਉਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਜਮਾਨੇ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਪੱਤਰਾਂ ਲਈ ਡਾਕ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਰੋਮੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਦਫਤਰੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਡਾਕ ਵਿਭਾਗ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਉਪਯੋਗ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਜੋ ਉਸ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਪੁਚਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪੇਚੀਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਹੀ ਨਾਮ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਨੰਬਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਪ੍ਰਾਪਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭਾਲਣ ਲਈ ਬੋਲ ਕੇ ਜਾਂ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ³ ਪੱਤਰ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਪੱਤਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਕੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਵੇਖਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪੱਤਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕੋਲ ਪੁੱਜੇਗਾ ਵੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਆਓ ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੀਏ ਕਿ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪੈਲੁਸ ਦਾ ਪੱਤਰ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਮੀਲਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ ਰੋਮ ਜਾ ਰਹੀ ਫ਼ੀਬੀ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਂ, ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਰੋਮ ਪੁੱਜਣ ਤੋਂ ਵਰਜਣ ਲਈ ਕਈ ਸੰਕਟ ਆਏ ਹੋਣਗੇ। ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਯਾਤਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹਬਾਨੀ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਤਦ ਵੀ, ਫ਼ੀਬੀ ਉੱਤੇ ਪਾਈ ਗਈ ਇਹ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੀ! ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਜਿਸ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਲੀਸੀਆ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਪੈਲੁਸ ਦੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਦਸਤਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੋਮ ਲਿਜਾਣ ਅੱਗੇ ਫਿੱਕੀ ਪੈ ਗਈ ਸੀ।

ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਫ਼ੀਬੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੈਲੁਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ “ਕਲੀਸੀਆ ਦੀ ਸੇਵਕਾ” ਆਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਸਗੋਂ ਮੇਰੀ ਵੀ ਉਪਕਾਰਣ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। “ਉਪਕਾਰਣ” ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ *προσῳτις* (*ਪ੍ਰੋਸਟਾਟਿਸ*) ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇੱਥੇ ਹੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ *πρόσῳτις* (*ਪ੍ਰੋਇਸਟੇਮੀ*) ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ, ਜੋ *πρό* (*ਪ੍ਰੋ*, “ਅੱਗੇ”) ਅਤੇ *ῳτις* (*ਹਿਸਟੇਮੀ*, “ਖੜੇ ਹੋਣਾ”) ਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰੂਪ ਹੈ। *ਪ੍ਰੋਸਟਾਟਿਸ* ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ “ਉਹ ਜੋ ਅੱਗੇ ਖੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ” ਅਤੇ ਇਹ “ਸਰਪ੍ਰਸਤ, ਰੱਖਿਅਕ” ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਫ਼ੀਬੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ, ਜੋ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਧਨ-ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਪੈਲੁਸ ਨੇ ਰੋਮੀਆਂ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਆਦਰ ਭਾਉ ਕਰੋ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਜੇਗਾ ਹੈ। ਲਿਓਨ ਮੇਰਿਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ “ਕਿਸੇ ਦਾ ‘ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਆਦਰ ਭਾਉ’ ਕਰਨ ਦਾ ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਅਰਥ ਹੈ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਠਹਿਰਾਓ; ਇੱਥੇ ਇਹ ਚੇਤੇ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਸੀਹੀ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਨ।”⁵ Phillips ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਉਸ ਦਾ ਮਸੀਹੀ ਸੁਆਗਤ ਕਰੋ।”

ਪੈਲੁਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਉਹ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ “ਉਪਕਾਰਣ” ਦੀ “ਮਦਦ” ਕਰਨ। “ਮਦਦ” ਸ਼ਬਦ *παρίστῃς* (*ਪਾਰੀਸਟੇਮੀ*) ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ *παρά* (*ਪਾਰਾ*, “ਨਾਲ”) ਅਤੇ *ῳτις* (*ਹਿਸਟੇਮੀ*, “ਖੜੇ ਹੋਣਾ”) ਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ “ਨਾਲ ਖੜੇ ਹੋਣਾ” ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ-ਜੁਲਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ: ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ “ਸਾਥ ਦੇਣ” ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਸਾਥ ਨਾ ਛੱਡੋ, ਸਗੋਂ ਤਦ ਤੱਕ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਰਹੋ ਜਦ ਤੱਕ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਫ਼ੀਬੀ ਰੋਮ ਕਿਉਂ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ

ਉਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।⁶ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਨੂੰਨੀ ਮਸਲੇ ਵਿਚ ਰੋਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।⁷ ਉਸ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। ਰੋਮ ਇੱਕ ਮਹਾਂਨਗਰ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯਾਤਰੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਘਬਰਾਹਟ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਫ਼ੀਬੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਠਹਿਰਣ ਲਈ ਥਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਸੀ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਰੋਮ ਵਿਚਲੇ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੰਖਰਿਯਾ ਤੋਂ ਆਈ ਉਸ ਦੀ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਮਦਦ ਕਰਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਸਲਾਮਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਜਾਈਏ, ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦਤ ਗੱਲ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ: ਫ਼ੀਬੀ ਕੰਖਰਿਯਾ ਵਿਚ “ਕਲੀਸੀਆ ਦੀ ਸੇਵਕਾ” ਅਧਿਕਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੀ ਜਾਂ ਅਣਅਧਿਕਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ। “ਸੇਵਕਾ” ਨੂੰ δούκονος (ਡੀਯਾਕੋਨੇਸ)⁸ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ “ਡੀਕਨ” ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਰੰਭਕ ਕਲੀਸੀਆ ਵਿਚ “ਡੀਕਨੇਸ ਦੀ ਪਦਵੀ” ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਖਰਿਯਾ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਵਿਚ ਫ਼ੀਬੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। (ਵੇਖੋ RSV; NRSV; NAB; JB; NEB)।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਰੋਮੀਆਂ 13 ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਡੀਯਾਕੋਨੇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡੀਕਨ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਸੇਵਕ ਲਈ ਵੀ। ਰੋਮੀਆਂ 13:4 ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰੀ “ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਸੇਵਕ [ਡੀਯਾਕੋਨੇਸ]” ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਵੀ ਇੱਕ “ਸੇਵਕ” (ਡੀਯਾਕੋਨੇਸ; 15:8; ਮਰਕੁਸ 10:45) ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਰੇਕ ਪੈਰੋਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ “ਸੇਵਕ” (ਡੀਯਾਕੋਨੇਸ; ਮੱਤੀ 20:26) ਹੋਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੰਦ ਵਿਚ ਡੀਯਾਕੋਨੇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਸਧਾਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ? ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ। ਕੀ ਰੋਮੀਆਂ 16:1, 2 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ 'ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।⁹ ਕਲੀਸੀਆ ਵਿਚ “ਡੀਕਨੇਸ ਦੀ ਪਦਵੀ” ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਬੰਦ ਅਤੇ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 3:11¹⁰ ਵਿਚਲਾ “ਤੀਵੀਆਂ” ਦਾ ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਜਿਹਾ ਸੰਦਰਭ। ਕਲੀਸੀਆ ਵਿਚ “ਡੀਕਨੇਸ ਦੀ ਪਦਵੀ” ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ।

ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਆਖਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹਰੇਕ ਕਲੀਸੀਆ ਨੂੰ “ਡੀਕਨੇਸ” ਭੈਣਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅਸੀਸਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਧਾਰਨ ਤੌਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਭੈਅ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੱਖਾਂ-ਕਰੋੜਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸੇਵਾਦਾਰਨੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਅਣਗਿਣਤ, ਅਕਸਰ ਛੋਟੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਦਕਾ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੱਲ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ

ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਬਾਰਕ ਇਸਤਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਲੀਸੀਆ ਕਿੱਥੇ ਹੁੰਦੀ?

ਸਾਇਦ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ *ਡੀਕਨੇਸ* ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰਕ ਪਦਵੀ ਵੱਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਕਲੀਸੀਆ ਦੇ ਇਤਹਾਸ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਡੀਕਨੇਸ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤੀਜੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਵਿਸ਼ਵਾਸ-ਤਿਆਗ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੱਕ) ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੈਕ ਪੀ. ਲੁਈਸ ਨੇ ਤੀਜੀ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਦੇ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ "ਡੀਕਨੇਸ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਬਪਤਿਸਮੇ ਵੇਲੇ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੈਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ।"¹¹ ਲੁਈਸ ਨੇ ਸਿੱਧੇ-ਸਿੱਧੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ, "ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਡੀਕਨੇਸ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਵਧਾਉਣਗੀਆਂ।"¹² ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕੇ ਜੇਕਰ ਕਲੀਸੀਆ ਦੇ ਆਗੂ ਕੁਝ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ "ਡੀਕਨੇਸ" ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਵੀ ਦੇਣ, ਤਾਂ ਵੀ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 2:12 ਵਿਚਲੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਉਹ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੀਆਂ।

ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾ ਰੋਕਣ ਕਿ ਫੀਬੀ ਪੌਲੁਸ ਲਈ ਕਿੰਨੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸੀ। NEB ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੀ ਹੈ, "ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਕਈਆਂ ਦੀ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਵੀ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਮਿੱਤਰ ਰਹੀ ਹੈ।" ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਮਿੱਤਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਰੋਮ ਦੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਪੱਤਰ ਸੌਂਪਿਆ ਸੀ।

ਰੋਮੀ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਸਲਾਮ (16:3-16)

³ਪਰਿਸਕਾ ਅਤੇ ਅਕੂਲਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖਣਾ ਜਿਹੜੇ ਮਸੀਹ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ⁴ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਧੰਨ ਡਾਹ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਨਿਰਾ ਮੈਂ ਹੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਰਾਈਆਂ ਕੋਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲੀਸਿਯਾਂ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ⁵ਅਤੇ ਉਸ ਕਲੀਸੀਆ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖਣਾ। ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਇਪੈਨੇਤੁਸ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਮਸੀਹ ਦੇ ਲਈ ਅਸਿਯਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਲ ਹੈ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੋ। ⁶ਮਰਿਯਮ ਨੂੰ ਜਿਹ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਬਾਹਲੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੋ। ⁷ਅੰਦਰੁਨਿਕੁਸ ਅਤੇ ਯੂਨਿਆਸ ਮੇਰੇ ਸਾਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੋ ਜਿਹੜੇ ਕੈਦ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਸਨ ਅਤੇ ਰਸੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪਰਸਿੱਧ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਥੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਸੀਹੀ ਵੀ ਹੋਏ। ⁸ਅੰਪਲਿਯਾਤੁਸ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੋ। ⁹ਉਰਬਾਨੁਸ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸਤਾਖੁਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੋ। ¹⁰ਅਪਿੱਲੇਸ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਪਰਵਾਨ ਹੈ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੋ। ਅਰਿਸਤੁਬੁਲੁਸ ਦੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੋ। ¹¹ਹੇਰੋਦਿਯੋਨ ਮੇਰੇ ਸਾਕ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ

ਆਖੇ। ਨਰਕਿੱਸੁਸ ਦੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਹਨ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ। ¹²ਤਰੁਫੈਨਾ ਅਤੇ ਤਰੁਫੇਸਾ ਨੂੰ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ। ਪਿਆਰੀ ਪਰਸੀਸ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਬਾਹਲੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ। ¹³ਰੂਫੁਸ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਜੋ ਮੇਰੀ ਵੀ ਮਾਤਾ ਹੈ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ। ¹⁴ਅਸੁੰਕਰਿਤੁਸ, ਫਲੇਗੋਨ, ਹਰਮੇਸ, ਪਤੁਰਬਾਸ ਅਤੇ ਹਿਰਮਾਸ ਨੂੰ, ਨਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ। ¹⁵ਫਿਲੁਲੁਗੁਸ ਅਤੇ ਯੂਲੀਆ ਅਤੇ ਨੇਰਿਯੁਸ ਅਤੇ ਉਹ ਦੀ ਭੈਣ ਅਤੇ ਉਲੁਪਾਸ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ। ¹⁶ਤੁਸੀਂ ਪਵਿੱਤਰ ਚੁੰਮੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਏ ਦੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੋ। ਮਸੀਹ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲੀਸਿਯਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੌਲੁਸ ਵੱਲੋਂ ਫ਼ੀਬੀ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸੂਚੀ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਪੱਤਰਾਂ ਲਈ ਅਸਾਧਾਰਨ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਗੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਪੌਲੁਸ ਕਦੇ ਗਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉੱਥੇ ਉਹ ਐਨੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਧਿਆਇ 16 ਦਰਅਸਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੱਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੰਡਲੀ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਫ਼ਸੁਸ। ਪਰ ਇਸ ਤਰਕ ਵਿਚ ਕਈ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ, “ਹਸਤਲਿਪੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਲਾਮਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਰੋਮੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਕਦੇ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।”¹³ ਦੂਜੀ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਪੌਲੁਸ ਕਈ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਜੋ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਮ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਖਣਾ ਤਰਕਹੀਣ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜੇ ਉੱਥੇ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

ਤੀਜੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧੇਰੇ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਅਜਿਹੇ ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਜਾਏ ਅਜਿਹੇ ਨਗਰ ਦੇ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।¹⁴ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਕਲੀਸੀਆ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਕਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਮੰਡਲੀ ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਆਖਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਕਲੀਸੀਆ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਡਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖ ਕੇ ਸਲਾਮ ਨਹੀਂ ਆਖਾਂਗਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਗਾਂਹ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਲੇਭਣ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (ਉਵੇਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਗਾਂਹ ਲੰਘਣ ਦਾ ਪ੍ਰਲੇਭਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ), ਪਰ ਬਾਈਬਲ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਦੀ ਛਾਣਬੀਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਕਸਰ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹੱਥ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਮਿਲ ਬੁਨਰ ਨੇ ਰੋਮੀਆਂ 16 ਨੂੰ “ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਅਧਿਆਇ ਆਖਿਆ”, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਲੀਸੀਆ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ।¹⁵

ਆਇਤਾਂ 3-5ਓ. ਇਹ ਮੰਨਦਿਆਂ ਕਿ ਫ਼ੀਬੀ ਨੂੰ ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਪੱਤਰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ

ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਚਾਉਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੱਤਰ ਦੇਣਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸੀ? ਰੋਮ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦਾ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੋਸਟ ਬੋਕਸ ਆਫਿਸ। ਪੱਤਰ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ—ਪਰ ਕਿਸ ਨੂੰ? ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੱਤਰ ਉਸ ਜੇੜੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਸਲਾਮ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਜੇੜਾ—ਜੇ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਸਨ—ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਮ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਵਾਉਣ ਦੀ ਅਨੰਦਮਈ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ।

ਇਹ ਜੇੜਾ ਕੌਣ ਸੀ? ਇਸ ਸੂਚੀ ਦਾ ਅਰੰਭ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, **ਪਰਿਸਕਾ ਅਤੇ ਅਕੂਲਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖਣਾ**। ਲੂਕਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ “ਪ੍ਰਿਸਕਿੱਲਾ ਅਤੇ ਅਕੂਲਾ” ਲਿਖੇ ਹਨ (ਰਸੂਲਾਂ 18:26), ਪਰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਵਧੇਰੇ ਐਪੋਚਾਰਿਕ ਰੂਪ “ਪਰਿਸਕਾ ਅਤੇ ਅਕੂਲਾ” ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਿਆ। (“ਪ੍ਰਿਸਕਿੱਲਾ” ਦਰਅਸਲ “ਪਰਿਸਕਾ” ਦਾ ਛੋਟਾ ਰੂਪ ਸੀ।) ਕੁਝ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੁਰਸ਼-ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਪਰਿਸਕਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ।¹⁶ ਅਜਿਹਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਸਕਾ ਇੱਕ ਕੁਲੀਨ ਖਾਨਦਾਨ ਤੋਂ ਸੀ ਜਦਕਿ ਅਕੂਲਾ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਸੀ, ਜਾਂ ਪਰਿਸਕਾ ਵਧੇਰੇ ਮਿਲਣਸਾਰ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦੇ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸੂਚੀ ਸਾਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਸ ਮਸੀਹੀ ਜੇੜੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਉਹ **ਮਸੀਹ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ**। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਉਸ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਅਕੂਲਾ ਅਤੇ ਪਰਿਸਕਾ ਨਾਲ ਕੁਰਿੰਥ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਮਰਾਟ ਕਲੌਦਿਯੁਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਮ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ 18:1-3)। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮਸੀਹੀ ਸਨ ਜਾਂ ਪੌਲੁਸ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪੌਲੁਸ ਕੁਰਿੰਥ ਤੋਂ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਰਿਸਕਾ ਅਤੇ ਅਕੂਲਾ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਫ਼ਸੁਸ ਗਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਥੋਂ ਅਗਾਂਹ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਹੋਂ ਉਸੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ (ਰਸੂਲਾਂ 18:18-21, 24-28)। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜੇੜਾ 54 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਕਲੌਦਿਯੁਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੋਮ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹੁਕਮ ਖਾਰਿਜ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਪਰਿਸਕਾ ਅਤੇ ਅਕੂਲਾ ਦੇ ਬਲਿਦਾਨੀ ਕੰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ **ਜਾਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਧੌਣ ਡਾਹ ਦਿੱਤੀ** ਸੀ। ਕੀ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਪਰਿਸਕਾ ਅਤੇ ਅਕੂਲਾ ਨੇ ਪੌਲੁਸ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਬਾਜੀ ਲਗੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ? ਕੀ ਇਹ ਅਫ਼ਸੁਸ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ? ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਕਈ ਜੋਖਿਮ ਚੁੱਕੇ ਸਨ (ਵੇਖੋ ਰਸੂਲਾਂ 19:23, 30, 31; 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 15:32)। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ; ਇਹ ਵੀ ਬਾਈਬਲ ਦੀਆਂ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਲੁਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦਿਲੇਰੀ ਭਰੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਲੋਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਆਖਿਆ,

ਨਿਰਾ ਮੈਂ ਹੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਰਾਈਆਂ ਕੋਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲੀਸਿਯਾਂ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਕੂਲਾ ਅਤੇ ਪਰਿਸਕਾ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਬਾਜੀ ਨਾ ਲਗਾਉਂਦੇ, ਤਾਂ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗੈਰਯਹੂਦੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਚਾਣਕ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਗੈਰਯਹੂਦੀ ਮੰਡਲੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਿਲੇਰ ਜੋੜੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਖਿਆ, **ਉਸ ਕਲੀਸੀਆ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖਣਾ।** ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਵਾਕ “ਉਸ ਕਲੀਸੀਆ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ” ਬਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। “ਕਲੀਸੀਆ” (*ਏਕਲੀਸੀਆ*) ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਮਸੀਹ ਦੇ ਲਹੂ ਰਾਹੀਂ ਬਚਾਏ ਗਏ ਹਨ (ਵੇਖੋ ਅਫ਼ਸੀਆਂ 5:23, 25)। ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਲੀਸੀਆ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਮਸੀਹ ਦੇ ਲਹੂ ਰਾਹੀਂ ਖਰੀਦੇ ਗਏ ਮਸੀਹੀਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 10:25), ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਕਿ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਕਿੱਥੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਸਦੀ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ: ਜਨਤਕ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ “ਸੁਲੇਮਾਨ ਦਾ ਦਲਾਨ”¹⁷; ਰਸੂਲਾਂ 5:12), ਕਈ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿਚ¹⁸ (ਰਸੂਲਾਂ 20:9) ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ (ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 4:15; ਫਿਲੋਮੇਨ 2)। ਜਦੋਂ ਸਮੂਹ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਘਰ ਇੱਕ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਥਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਕੂਲਾ ਅਤੇ ਪਰਿਸਕਾ ਅਕਸਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਬੰਦਗੀ ਲਈ ਖੋਲਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅਫ਼ਸੁਸ ਵਿਚ ਵੀ ਇੱਕ ਕਲੀਸੀਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 16:19) ਅਤੇ ਹੁਣ ਰੋਮ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਕਲੀਸੀਆ ਸੀ। ਡੋਲ ਹਾਰਟਮਨ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਅਕੂਲਾ ਅਤੇ ਪਰਿਸਕਾ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਗਏ, ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਲੀਸੀਆ ਨੂੰ ਤਕੜਿਆਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਾਂ ਜੇਕਰ ਉੱਥੇ ਕਲੀਸੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਕਲੀਸੀਆ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ।”¹⁹

ਆਇਤਾਂ 14 ਅਤੇ 15 ਵਿਚ “ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ” ਸ਼ਬਦ ਇਹ ਦਰਸਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕੂਲਾ ਅਤੇ ਪਰਿਸਕਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਿ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਸਨ। ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਮ ਵਰਗੇ ਮਹਾਂਨਗਰ ਵਿਚ, ਜਿੱਥੇ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਹੋਵੇਗੀ।

ਆਇਤ 5ਅ. ਇਸ ਬੰਦ ਵਿਚ ਅਗਲਾ ਸਲਾਮ **ਇਪੈਨੇਤੁਸ** ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਖਿਆ **ਜਿਹੜਾ ਮਸੀਹ ਦੇ ਲਈ ਅਸਿਯਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਲ ਹੈ।** KJV “ਅਖਾਯਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਲ” (ਜਿੱਥੇ ਕੁਰਿੰਥ ਸੀ) ਆਖਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪੌਲੁਸ ਸਤਫ਼ਨਾਸ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਨੂੰ “ਅਖਾਯਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਲ ਆਖਦਾ” ਹੈ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 16:15)।²⁰ ਰੋਮੀਆਂ 16:15 ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਸਤਲੇਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ “ਅਸਿਯਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਲ” ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਪੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਅਫ਼ਸੁਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਪੈਨੇਤੁਸ ਨੇ ਪੌਲੁਸ

ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ (ਰਸੂਲਾਂ 18:19, 20)। ਉਸ ਨੇ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਦੁਬਾਰਾ ਅਫ਼ਸੁਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਕੂਲਾ ਅਤੇ ਪਰਿਸਕਾ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ (ਰਸੂਲਾਂ 18:18, 19, 24-26)। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਅਫ਼ਸੁਸ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ 19:1-7)।

ਯੂਨਾਨੀ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿਚ, “ਪਹਿਲਾ ਫਲ” ਦਰਅਸਲ “ਪਹਿਲਾ ਫਲ” ਹੀ ਹੈ (ਵੇਖੋ KJV)। ਕਿਸ ਵੀ ਨਵੇਂ ਕੰਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਲ ਅਨਮੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ! ਜਿਸ ਮੈਕ੍ਰੀਗਨ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ: “ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ, ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਇਕੱਲਾਪਣ ਅਤੇ ਤਦ ਹੀ ਇਪੈਨੇਤੁਸ ਮਿਲਦਾ ਹੈ! ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ।”²¹

ਕੁਝ ਲੋਕ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਿਸਕਾ, ਅਕੂਲਾ ਅਤੇ ਇਪੈਨੇਤੁਸ ਅਸਿਯਾ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਬੰਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਲਿੱਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਪੈਨੇਤੁਸ ਇਸ ਜੋੜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰੋਮ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਕਲੀਸੀਆ ਦਾ ਅੰਗ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਪੈਨੇਤੁਸ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਪਰ ਹਾਂ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ **ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ** (ἀγαπητός, *ਅਗਾਪੋਟੋਸ*) ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਬੰਦ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ “ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ” ਆਖਿਆ (16:5, 8, 9; ਵੇਖੋ 16:12); ਹਰੇਕ ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਥਾਂ ਸੀ।

ਆਇਤ 6. ਫਿਰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, **ਮਰਿਯਮ ਨੂੰ . . . ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੋ।** “ਮਰਿਯਮ” ਇੱਕ ਆਮ ਨਾਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ; ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਇਸ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਛੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਇਸ ਮਰਿਯਮ ਨੂੰ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਵਜੋਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ **ਜਿਹ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਬਾਹਲੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ।**²² ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਦਰਸਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਸਨ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਲਈ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਸਨ (16:6, 9, 12)। ਇੱਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, “ਸੇ ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਭਰਾਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਇਸਥਿਰ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਹੋਵੋ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਦਾ ਵਧਦੇ ਜਾਓ ਕਿਉਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਮਿਹਨਤ ਥੋਥੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।” (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 15:58)।

ਆਇਤ 7. ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਆਖਿਆ, **ਅੰਦਰੁਨਿਕੁਸ ਅਤੇ ਯੂਨਿਆਸ . . . ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੋ।** ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ ਯੂਨਾਨੀ ਵਿਚ ਕਰਮਕਾਰਕ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਰਦਾਨਾ ਨਾਮ “ਯੂਨਿਆਸ” (Ἰουνῖᾶν, *ਯੂਨਿਆਨ*) ਵਜੋਂ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜ਼ਨਾਨਾ ਨਾਮ “ਯੂਨਿਆ” (Ἰουνίαν, *ਯੂਨਿਆਨ*) ਵਜੋਂ ਵੀ।²³ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਦੋ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਇੱਕ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇੱਕ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਆਖੀਆਂ।

ਪਹਿਲੀ, ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ **ਮੇਰੇ ਸਾਕ** ਆਖਿਆ। ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਆਖਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਲੋਕ ਪਹਿਲੇ ਹਨ (16:7, 11, 21)। “ਸਾਕ” ਨੂੰ ਯੂਨਾਨੀ ਦੇ ὄνυμφινός (*ਸੁਨਫੀਨੋਸ*) ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਹੁਵਚਨ ਰੂਪ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਹੈ। *ਸੁਨਗੋਨੇਸ* ਦਾ ਅਰਥ “ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰਕ ਰਿਸ਼ਤਾ” ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ; NIV ਇਸ ਨੂੰ “ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ”²⁴ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ “ਕਬਾਇਲੀ ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਸੰਬੰਧ”²⁵ ਵੱਲ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ; NEB ਇਸ ਨੂੰ “ਮੇਰੇ ਦੇਸਵਾਸੀ” ਲਿੱਖਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ 16 ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਵੇਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਅਧਿਆਇ 9 ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਸੀ: “ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਸਾਕ” (9:3)—ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸੰਗੀ ਯਹੂਦੀ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ **ਜਿਹੜੇ ਕੈਦ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਸਨ** ਵੀ ਆਖਿਆ। ਪੌਲੁਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ (2 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:23)। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਅੰਦਰੁਨਿਕੁਸ ਅਤੇ ਯੂਨਿਆਸ ਨੂੰ ਵੀ ਮਸੀਹ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਥਾਂ 'ਤੇ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਅੰਦਰੁਨਿਕੁਸ ਅਤੇ ਯੂਨਿਆਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਵੀ ਆਖਿਆ **ਜਿਹੜੇ . . . ਰਸੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪਰਸਿੱਧ ਹਨ**। “ਰਸੂਲ” ਸ਼ਬਦ ἀπόστολος (*ਐਪੋਸਟੋਲੋਸ*) ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਘੱਲਿਆ ਹੋਇਆ।” ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਜੇਕਰ “ਰਸੂਲ” ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਸੀਹ ਨੇ ਆਪ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਾਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਸੂਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖਾਸ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। McCord ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਰਸੂਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ।” CEV ਲਿਖਦਾ ਹੈ “ਰਸੂਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਸਨ।” ਜੇਕਰ ਇੱਥੇ “ਰਸੂਲਾਂ” ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਧਾਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਮੰਡਲੀ ਵੱਲੋਂ (ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਜਾਂ ਹਲਕਾਰੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ) “ਘੱਲੇ ਹੋਏ” ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਾਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਦਰੁਨਿਕੁਸ ਅਤੇ ਯੂਨਿਆਸ ਨੇ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਉਹ **ਮੈਥੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਸੀਹੀ ਵੀ ਹੋਏ**—ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਬਪਤਿਸਮਾ (6:3, 4) ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਦੁਆਰਾ ਕਲੀਸੀਆ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਯਹੂਸਲਮ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ (ਰਸੂਲਾਂ 8:1-4)।

ਆਇਤ 8. ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਅਗਲਾ ਨਾਮ ਹੈ **ਅੰਪਲਿਯਾਤੁਸ**। ਐਫ਼. ਐਫ਼. ਬ੍ਰੂਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, “ਇਹ ਨਾਮ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਰੋਮੀ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਮ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ।”²⁶ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਰੋਮੀਆਂ 16:3-16 ਵਿਚਲੇ ਛੱਬੀ ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਪਹਿਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਸਮਰਾਟ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਿਲੀਅਮ ਬਰਕਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, “[ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ] ਤੇਰਾਂ ਨਾਮ ਸਮਰਾਟ ਦੇ ਰੋਮ ਵਿਚਲੇ ਰਾਜਮਹਿਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖਾਂ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹਨ।”²⁷ ਜੇ. ਬੀ. ਲਾਈਟਫੁੱਟ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਹਨ ਕਿ ਰੋਮੀਆਂ 16 ਵਿਚਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ “ਸੰਤਾਂ” ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ ਜਿਹੜੇ “ਕੈਸਰ ਦੇ ਘਰ” ਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ

ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਫ਼ਿਲਿੱਪੀਆਂ 4:22²⁸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਉਸ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਜਾਂ ਸੇਵਕ ਸਨ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਅੰਪਲਿਯਾਤੁਸ ਬਾਰੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। NEB ਲਿਖਦੀ ਹੈ, “ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਮਿੱਤਰ।”

ਆਇਤ 9. ਫਿਰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, **ਉਰਬਾਨੁਸ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸਤਾਖੁਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ।** “ਉਰਬਾਨੁਸ” ਸਾਡੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ “ਅਰਬਨ” ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਸ਼ਹਿਰੀ।” “ਸਤਾਖੁਸ” ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ “(ਕਣਕ ਦਾ) ਸਿਰਾ ਜਾਂ ਸਿੱਟਾ।”²⁹ ਕੁਝ ਲੋਕ ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ “ਕਣਕ ਦੇ ਸਿੱਟੇ” ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ “ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।” (ਮੇਰੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ-ਕਦੇ “ਘਾਹ ਦਾ ਬੀਜ ਜਾਂ ਪੌਛੂ” ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਇੱਕ ਨੂੰ “ਸ਼ਹਿਰੀ ਮੁੰਡਾ” ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ “ਪੌਛੂ ਮੁੰਡਾ” ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹੋਣਗੇ।

ਆਇਤ 10 ਅੰ. ਉਰਬਾਨੁਸ ਅਤੇ ਸਤਾਖੁਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, **ਅਪਿੱਲੇਸ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਪਰਵਾਨ ਹੈ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ।** “ਪਰਵਾਨ” ਸ਼ਬਦ (δούκμος, ਡੋਕੀਮੋਸ ਤੋਂ) ਉਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।³⁰ ਆਪਣੇ ਮਸੀਹੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੋੜ 'ਤੇ ਅਪਿੱਲੇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਪਰਖ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਹ ਪਰਖ ਵਿਚ ਖਰਾ ਉੱਤਰਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ “ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਪਰਵਾਨ” ਠਹਿਰਿਆ।

ਆਇਤਾਂ 10ਬ, 11. ਅਗਲੇ ਤਿੰਨ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਹਿਲੇ ਬਾਰੇ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, **ਅਰਿਸਤੁਬੁਲੁਸ ਦੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ।** ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਅਰਿਸਤੁਬੁਲੁਸ “ਹੇਰੋਦੇਸ ਅਗਿੱਪਾ ਪਹਿਲਾ ਦਾ ਭਰਾ ਸੀ, ਜੋ ਰੋਮ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲੈ ਕੇ ਰੋਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲੋਦਿਯੁਸ ਦਾ ਚੰਗਾ ਮਿੱਤਰ ਸੀ।”³¹ ਤੀਜੇ ਬਾਰੇ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, **ਨਰਕਿੱਸੁਸ ਦੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਹਨ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ।** ਕੁਝ ਲੋਕ “ਇਸ ਨਰਕਿੱਸੁਸ ਨੂੰ ਤਿਬੇਰਿਯਸ ਕਲੋਦਿਯੁਸ ਨਰਕਿੱਸੁਸ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਮਰਾਟ ਤਿਬੇਰਿਯਸ ਦਾ ਇੱਕ ਧਨੀ ਗੁਲਾਮ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਤਿਬੇਰਿਯਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਿਹਾ ਸੀ।”³³

ਧਿਆਨ ਦੇਵੋ ਕਿ ਇਹ ਸਲਾਮ ਅਰਿਸਤੁਬੁਲੁਸ ਅਤੇ ਨਰਕਿੱਸੁਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਲਾਮ ਅਤੇ ਸੇਵਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ (ਜਾਂ ਦੇ) ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਰਿਸਤੁਬੁਲੁਸ ਅਤੇ ਨਰਕਿੱਸੁਸ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਣ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਤਾਂ ਮਸੀਹੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ—ਅਤੇ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਘੱਲਿਆ ਸੀ। (ਕੁਝ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਥੇ ਘਰ ਦਾ ਦਰਅਸਲ ਮਤਲਬ “ਗ੍ਰਹਿ ਕਲੀਸੀਆ” ਹੈ।)

ਅਰਿਸਤੁਬੁਲੁਸ ਅਤੇ ਨਰਕਿੱਸੁਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਨਾਮ ਹੈ। ਪੋਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, **ਹੇਰੋਦਿਯੋਨ ਮੇਰੇ ਸਾਕ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ।** “ਹੇਰੋਦਿਯੋਨ” ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।³⁴ ਇਹ ਕਿਆਸ ਕਰਨਾ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਪਤਨਸ਼ੀਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਜੀਲ ਪੁੱਜੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।³⁵ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਰੋਦਿਯੋਨ ਕੋਈ ਗੁਲਾਮ ਜਾਂ ਅਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਗੁਲਾਮ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖ ਲਿਆ ਸੀ।

ਆਇਤ 12. ਇਸ ਆਇਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸੇਵਾਦਾਰਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਰਜ ਹਨ: **ਤਰੁਫ਼ੈਨਾ ਅਤੇ ਤਰੁਫ਼ੇਸਾ ਨੂੰ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ। ਪਿਆਰੀ ਪਰਸੀਸ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਬਾਹਲੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ।** “ਤਰੁਫ਼ੈਨਾ ਅਤੇ ਤਰੁਫ਼ੇਸਾ” ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਵਿਚਲੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭੈਣਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਜੋੜੀਆਂ ਸਨ। “ਦੋਵੇਂ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥ ਇੱਕੋ ਹੈ, ‘ਬਹੁਤ ਮਲੂਕ ਜਾਂ ਅਤਿ ਸੁਖਾਵਾਂ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ।’” ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਨਾਜ਼ੁਕ” ਅਤੇ “ਨਫ਼ੀਸ”³⁶ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। “ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੀਆਂ” ਅਤੇ “ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ” κοπιῶν (*ਕੋਪੀਆਓ*) ਤੋਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਬੱਕ-ਟੁੱਟ ਜਾਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਾ।”³⁷ ਦਰਅਸਲ ਪੋਲੁਸ ਜਦੋਂ ਇਹ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਹੋਵੇਗੀ, “ਨਾਜ਼ੁਕ ਅਤੇ ਨਫ਼ੀਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੇ ਉਲਟ ਬੱਕ-ਟੁੱਟ ਜਾਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ।”

ਤਰੁਫ਼ੈਨਾ ਅਤੇ ਤਰੁਫ਼ੇਸਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਦਕਿ “ਪਰਸੀਸ . . . ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਬਾਹਲੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ” ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਭੂਤਕਾਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਸੀਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਦਿਨ ਅਤੀਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਅਤੀਤ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ (ਵੇਖੋ ਪਰਕਾਸ਼ 14:13)।

ਆਇਤ 13. ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਅਗਲਾ ਨਾਮ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: **ਰੂਫ਼ੁਸ ਨੂੰ . . . ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ।** ਜਦੋਂ ਮਰਕੁਸ ਨੇ ਉਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਮਊਨ ਕੁਰੇਨੀ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦੀ ਸਲੀਬ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਮਊਨ ਨੂੰ “ਸਿਕੰਦਰ ਅਤੇ ਰੂਫ਼ੁਸ ਦਾ ਪਿਉ” (ਮਰਕੁਸ 15:21) ਆਖਦਿਆਂ ਦਰਸਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਾਠਕ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਅਤੇ ਰੂਫ਼ੁਸ ਕੋਣ ਸਨ। ਆਮਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਕੁਸ ਨੇ ਇੰਜੀਲ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਿਰਤਾਤ ਰੋਮੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਮਰਕੁਸ 15 ਵਿਚਲਾ ਰੂਫ਼ੁਸ ਅਤੇ ਰੋਮੀਆਂ 16 ਵਿਚਲਾ ਰੂਫ਼ੁਸ ਇੱਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ।

ਪੋਲੁਸ ਨੇ ਉਹ [ਰੂਫ਼ੁਸ] ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਜੋ ਮੇਰੀ ਵੀ ਮਾਤਾ ਹੈ ਨੂੰ ਵੀ ਸਲਾਮ ਘੱਲਿਆ ਸੀ। ਪੋਲੁਸ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਮਾਤਾ ਸਮਾਨ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਤਾਵਾਂ ਕੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ? ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੋਜਨ ਖੁਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੱਪੜੇ ਪੁਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਰ ਢੱਕਣ ਲਈ ਘੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ—ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਕੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਸੱਲੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ

ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋ। ਰੂਫੁਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀ ਸੀ? ਜੇਕਰ ਮਰਕੁਸ 15:21 ਵਾਲਾ ਸਮਊਨ ਅਤੇ ਰਸੂਲਾਂ 13:1 ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਮਓਨ³⁸ ਇੱਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ, ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਲਈ ਮਾਤਾ ਵਾਂਗ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਪੌਲੁਸ ਅੰਤਾਕਿਯਾ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ 11:25, 26)।

ਆਇਤ 14. ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸਲਾਮਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਸਮੂਹ ਆਇਤ 14 ਵਿਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ: **ਅਸੁੰਕਰਿਤੁਸ, ਫਲੇਗੋਨ, ਹਰਮੇਸ, ਪਤਰਬਾਸ ਅਤੇ ਹਿਰਮਾਸ**³⁹ ਨੂੰ, ਨਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ। ਕਈ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਕਿਸੇ “ਗ੍ਰਹਿ ਕਲੀਸੀਆ” ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੌਲੁਸ ਜਾਣਦਾ ਸੀ।

ਆਇਤ 15. ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਮੂਹ ਆਇਤ 15 ਵਿਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ: **ਫਿਲੁਲੁਗੁਸ**⁴⁰ ਅਤੇ **ਯੂਲੀਆ** ਅਤੇ **ਨੇਰਿਯੁਸ** ਅਤੇ **ਉਹ ਦੀ ਭੈਣ ਅਤੇ ਉਲੰਪਾਸ ਨੂੰ** ਅਤੇ **ਸਭਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ** ਜਿਹੜੇ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੇ। ਫਿਰ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਇਤ ਇੱਕ ਗ੍ਰਹਿ ਕਲੀਸੀਆ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਲੁਲੁਗੁਸ ਅਤੇ ਯੂਲੀਆ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਜਾਂ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਆਇਤ 16. ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਸਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ, **ਤੁਸੀਂ ਪਵਿੱਤਰ ਚੁੰਮੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਏ ਦੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੋ**। ਇਹ ਚੁੰਮਾ ਲੈਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਚੁੰਮਣਾ ਸਲਾਮ ਆਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਆਮ ਤਰੀਕਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 16:20; 2 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 13:12; 1 ਥੋਲੁਨੀਕੀਆਂ 5:26; 1 ਪਤਰਸ 5:14)।⁴¹ ਨਿਯਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦੀਆਂ ਸਨ। ਚੁੰਮਾ ਆਖਦਾ ਸੀ, “ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ; ਅਸੀਂ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹਾਂ।” ਅੱਜ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਸਲਾਮ ਵਜੋਂ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੁੰਮਣਾ ਇੱਕ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਚੁੰਮਣ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲਾਮ “ਪਵਿੱਤਰ” ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ “ਇਮਾਨਦਾਰ” ਜਾਂ “ਸੱਚਾ” ਵੀ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲਾਮ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਲਗਾਉ ਸੱਚਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, “ਤੁਸੀਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈਲੋ ਨਾਲ, ਪਵਿੱਤਰ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਗਲਵਕਤੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਏ ਦੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੋ।”

ਯੂਹੰਨਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, “ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਉਂ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੀਂ” (3 ਯੂਹੰਨਾ 15) ਅਤੇ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਰੋਮੀਆਂ 16:3-15 ਵਿਚ ਠੀਕ ਇਹੋ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਪਰ ਪੌਲੁਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨੇ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਸਨ, ਜਿੰਨੇ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ-ਪੈਰ, ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਕੰਨ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਪਿਆਰੇ ਸਨ। ਅਜਿਹਾ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੇਵਕਾਈ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਛਾਪ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ

ਰੈ।⁴² ਪੋਲੁਸ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਉਸ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਅਜਿਹੀ ਛਾਪ ਛੱਡ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਮਿਟਾਇਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਟ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਪੋਲੁਸ ਨੇ ਇਹ ਆਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, “ਤੁਸੀਂ ਪਵਿੱਤਰ ਚੁੰਮੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਏ ਦੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੋ” ਇਹ ਆਖਿਆ, **ਮਸੀਹ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲੀਸਿਯਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦੀਆਂ ਹਨ।** ਜਦ ਵੀ “ਕਲੀਸੀਆ” ਸ਼ਬਦ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਬਹੁਵਚਨ ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਥਾਨਕ ਮੰਡਲੀਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। “ਮਸੀਹ ਦੀਆਂ ਕਲੀਸਿਯਾਂ” ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਅਹੁਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ “ਮਸੀਹ ਦੀਆਂ” ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਮਸੀਹ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ।” “ਮਸੀਹ ਦੀਆਂ ਕਲੀਸਿਯਾਂ” ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਹ ਮੰਡਲੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਸੀਹ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ। (ਇਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਮੱਤੀ 16:18 ਵਿਚਲੀ “ਆਪਣੀ ਕਲੀਸੀਆ” ਵਾਕ ਅੰਸ਼ ਨਾਲ ਕਰੋ।) ਰੋਮੀਆਂ 16:16 ਦੇ ਆਖਰੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ “ਮਸੀਹ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ (ਮੰਡਲੀਆਂ) ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦੀਆਂ ਹਨ।”

“ਮਸੀਹ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲੀਸਿਯਾਂ” ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੰਡਲੀਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੋਲੁਸ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਰੋਮ ਜਾਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੋਵੇਗਾ (ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਅਫ਼ਸੂਸ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਰਸੂਲਾਂ 19:21) ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, “ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੋ।” ਇੱਕ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਪੋਲੁਸ ਦੇ ਨਾਲ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਨ (ਵੇਖੋ ਰਸੂਲਾਂ 20:4) ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਡਲੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਘੱਲੇ ਜਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੁਰਿੰਥ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਪਾਏ ਹੋਏ ਰਸੂਲ ਵਜੋਂ ਪੋਲੁਸ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਯੋਗ ਹੈ ਭਈ ਸਭਨਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲੇ।

ਫੁੱਟ ਬਾਰੇ ਪੋਲੁਸ ਦੀ ਚਿਤਾਉਣੀ (16:17-20ਓ)

¹⁷ਹੁਣ ਹੋ ਭਰਾਵੇ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਭਈ ਤੁਸੀਂ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਤਾੜ ਰੱਖੋ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ ਫੁੱਟ ਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਠੇਕਰ ਖੁਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਓਹਨਾਂ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਰਹੋ। ¹⁸ਕਿਉਂ ਜੋ ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਸੀਹ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਢਿੱਡ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਿਕਨੀਆਂ ਚੋਪੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਭੋਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਦੇ ਹਨ। ¹⁹ਤੁਹਾਡੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਦਾ ਜਸ ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੋੜੀ ਅੱਪੜ ਪਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਤੇ ਪਰਸੰਨ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਨੇਕੀ ਵਿਚ ਸਿਆਣੇ ਅਤੇ ਬਦੀ ਵਿਚ ਨਿਆਣੇ ਬਣੇ ਰਹੋ। ²⁰ਅਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸ਼ਤਾਨ ਨੂੰ ਝਬਦੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਮਿੱਧੇਗਾ।

ਅਸੀਂ ਪੋਲੁਸ ਵੱਲੋਂ ਰੋਮ ਦੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਗਏ ਪੱਤਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਆ ਗਏ ਹਾਂ। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਦੇ ਪੱਤਰ ਅਕਸਰ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ, ਅੰਤਮ ਸਲਾਮਾਂ, ਬੇਨਤੀਆਂ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ

ਤਕ ਕਿ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਰੋਮੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ (15:22-29); ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ (15:30-33); ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ (16:1, 2, 16); ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਸਲਾਮ ਘੱਲੇ (16:3-15)। ਪੱਤਰ ਲਗਭਗ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ—ਪਰ ਅਜੇ ਕੁਝ ਬਾਕੀ ਸੀ।

ਆਇਤ 16 ਅਤੇ 17 ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਅਚਾਣਕ ਆਏ ਬਦਲਾਓ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਪੌਲੁਸ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲਈ ਠਹਿਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਘੜੀ 'ਤੇ ਆਣ ਕੇ ਲਿਖਾਰੀ ਤਰਤਿਯੁਸ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਕਿ ਸੁਣਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਤਰੀਕਾ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਪੌਲੁਸ—ਆਤਮਾ ਰਾਹੀਂ ਉਭਾਰੇ ਜਾ ਕੇ—ਕੁਝ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਰੋਮ ਦੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਆਇਤ 17. ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਇਤਾਂ 17 ਅਤੇ 18 ਵਿਚ ਇੱਕ ਚਿਤਾਉਣੀ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਖੇ: **ਹੁਣ ਹੋ ਭਰਾਵੇ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।** ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, “ਮੈਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ” ਕਠੋਰ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ (12:1 ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਮੈਂ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰਦਾ ਹਾਂ; ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ; ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।”

ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾ ਸਕਦੇ ਸਨ: **ਭਈ ਤੁਸੀਂ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਤਾੜ ਰੱਖੋ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ ਫੁੱਟ ਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਠੇਕਰ ਖੁਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਓਹਨਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭੇ ਰਹੇ।** ਅਧਿਆਇਆਂ 14 ਅਤੇ 15 ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝਲ ਕਰਨ (14:1; 15:7); ਇੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭੇ ਰਹੇ। ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਫਰਕ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਆਇਆਂ 14 ਅਤੇ 15 ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਕੇਵਲ ਰਾਏ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਇੱਥੇ ਮੁੱਢਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਹਚਾ ਦੇ ਮਸਲੇ ਸਨ।⁴³ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ “ਉਸ ਸਿੱਖਿਆ [ὁ ἰδὲ αὐτῶν, *ਡਿਡਾਚੇ*] . . . ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ” ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ “ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਰੰਭਕ ਕਲੀਸੀਆ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਰੋਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ; ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ।”⁴⁴

ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਰਸੂਲਾਂ ਨੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾਉਣੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਆਉਣਗੇ (ਮੱਤੀ 7:15-23; ਮਰਕੁਸ 13:22, 23; ਰਸੂਲਾਂ 20:29-31; 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 4:3, 4; 1 ਯੂਹੰਨਾ 4:1)। ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਰੋਮ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਜਾਂ ਪੌਲੁਸ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਖਿਰਕਾਰ ਉਹ ਪੁੱਜ ਜਾਣਗੇ। ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਲਟ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ

ਰਸੂਲਾਂ ਨੇ ਸਿਖਾਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ “ਫੁੱਟ ਅਤੇ ਠੇਕਰ” ਹੋਵੇਗਾ।

“ਫੁੱਟ” δὶχουοτασία (ਡਿਖੋਸਟਾਸਿਯਾ) ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ δὶχῆ (ਡਿਖੇ, “ਵੱਖਰੀ, ਅਲੱਗ”) ਅਤੇ τῶσιν (ਸਟਾਸਿਸ, “ਮਾਨਤਾ”) ਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ “ਫੁੱਟ”⁴⁵ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਵੇਖੋ KJV)। ਗਲਾਤੀਆਂ 5:19, 20, ਵਿਚ ਫੁੱਟ/ਫੁੱਟਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। “ਠੇਕਰ” σκάνδαλον (ਸਕੈਨਡਲੋਨ) ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ “ਠੇਡਾ” ਵਜੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (14:13 ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਇਹ ਉਸ ਹਰੇਕ ਗੱਲ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਠੇਕਰ ਖਾ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਡਿੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। 16:1-16 ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਸਭਕੁਝ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਅੱਜ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ; ਅੱਜ ਵੀ ਜਦ ਉਹ ਫੇਰੀਆਂ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸੈਦਾ ਵੇਚਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਫੁੱਟ ਅਤੇ ਅਨਮੇਲ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਸਨ? ਇਸ ਅਨੁਮਾਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿਚ ਬੰਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਸਾਮਿਲ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਸੀਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਗੁੱਝਾ ਜਿਹਾ ਰੱਖ ਛੱਡਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਬੰਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਜੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਵਚਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡਾ ਰਵੱਈਆ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਤਾੜ ਰੱਖੋ।” “ਤਾੜ ਰੱਖੋ” ਨੂੰ σκωπέω (ਸਕੋਪਿਓ) ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਵੇਖਣਾ, ਤੱਕਣਾ, ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ, ਟਿਕਟਿਕੀ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਣਾ।”⁴⁶ KJV “ਚੇਤੇ ਰੱਖੋ” ਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। “ਚੇਤੇ ਰੱਖੋ” ਸ਼ਬਦ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਦ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ “ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖੋ।” ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹਾਂ, “ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖੋ” ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, “ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਣਦੇਖਾ ਨਾ ਕਰਿਓ; ਜੇ ਮੈਂ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਸ ਉੱਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ।” ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ “ਚੇਤੇ ਰੱਖੋ” ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਕੱਢ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਹ ਝੂਠਾ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ “ਇਹ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰ ਦੇਣਾ।” ਸਕੋਪਿਓ ਵਿਚ ਇਹ ਕਦਮ ਸਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਕੀ-ਕੀ ਭਾਵ ਸਾਮਿਲ ਹਨ? ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਉੱਤੇ ਗੌਰ ਕਰੋ:

“ਦੀ ਭਾਲ ਕਰੋ” (NCV)।

“ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਰਹੋ” (TEV; NIV; SEB; CJB; CEV; NLT; McCord)।

“ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ” ਜਾਂ “ਉੱਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿਓ” (RSV; NKJV)।

“ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੋ” (NASB; NEB)⁴⁷

“ਉੱਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੋ” (Phillips)

“ਵਿਰੁੱਧ ਚੈਕਸੀ ਕਰੋ” (JB)

ਪੌਲੁਸ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰੋਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁੱਜਣਗੇ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰੋਮ ਦੇ ਮਸੀਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈਣ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹਲਕਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਤਾੜ ਵਿਚ ਰਹਿਣ।

ਦੂਜਾ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ “ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਰਹੋ” ਇੱਥੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ἐκκλίνω (ਏਕੱਲੀਨੇ) ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲਵੋ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਓ”⁴⁸ ਕੁਝ ਅਨੁਵਾਦ “ਤੋਂ ਬਚੋ” ਦੀ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ (KJV; NKJV; RSV; NRSV)। ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਨੁਵਾਦ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

“ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੋ” (NIV; CJB)

“ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਰਹੋ” (CEV; NCV)

“ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਏ ਰੱਖੋ” (Phillips)

ਸੰਗਤੀ ਤੋਂ ਔਪਚਾਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ (ਵੇਖੋ ਮੱਤੀ 18:15-17; 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 5:3-5; 2 ਥੱਸਲੁਨੀਕੀਆਂ 3:14, 15; ਤੀਤੁਸ 3:10, 11), ਪਰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਰੇਕ ਮਸੀਹੀ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧਣ ਨਾ ਦੇਣ। ਨਿਯਮ ਵਜੋਂ, ਅਜਿਹਾ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ,⁴⁹ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ “ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਰਹਿ ਕੇ”, “ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ” ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਾ ਰੱਖੋ (ਵੇਖੋ 2 ਯੂਹੰਨਾ 10, 11); ਗਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਾ ਦਓ।

ਆਇਤ 18. ਪੌਲੁਸ ਆਪਣੀ ਚਿਤਾਉਣੀ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਵਧਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦਰਅਸਲ ਹੈ ਕੌਣ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, **ਕਿਉਂ ਜੇ ਏਹੇ ਜੇਹੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਸੀਹ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਢਿੱਡ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।** ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ “ਆਪਣੇ ਢਿੱਡ” ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹਨ (ਵੇਖੋ KJV)। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ, κοιλία (ਕੋਇਲੀਆ), ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਫ਼ਿਲਿੱਪੀਆਂ 3:18, 19 ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤੀ: “ਮੈਂ . . . ਰੁਦਨ ਕਰ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਓਹ ਮਸੀਹ ਦੀ ਸਲੀਬ ਦੇ ਵੈਰੀ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਬਿਨਾਸ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਈਸ਼ੁਰ ਢਿੱਡ ਹੈ।” ਗਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਯਿਸੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾ ਸੀ: ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ “ਢਿੱਡ” ਭਰ ਲੈਣ, ਆਪਣੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਲੈਣ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਆਖਿਆ ਅਤੇ ਚਿਕਨੀਆਂ ਚੋਪੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਭੋਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ

ਠੱਗਦੇ ਹਨ। “ਚਿਕਨੀਆਂ . . . ਗੱਲਾਂ” *χρηστολογία* (ਖ੍ਰਿਸਤੋਲੋਜਿਆ) ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ *χρηστός* (ਖ੍ਰਿਸਤੋਸ, “ਚੰਗਾ”) ਅਤੇ *λόγος* (ਲੋਗੋਸ, “ਵਚਨ”) ਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਚਿਕਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਯਕੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ।”⁵⁰ “ਚੋਪੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ” *εὐλογία* (ਯੁਲੋਜਿਆ) ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ *εὖ* (ਯੂ, “ਚੰਗਾ”) ਅਤੇ *λόγος* (ਲੋਗੋਸ, “ਵਚਨ”) ਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰੂਪ ਹੈ; ਇੱਥੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੁਰੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਠੋਰ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਭੱਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਚੰਗੇ ਵਕਤਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਤਰਕ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਮੰਨ ਜਾਵੇ—ਮੰਨ ਜਾਣ, ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਸੱਚਾਈ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ਕ “ਭੋਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗ” ਲੈਣ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। “ਭੋਲਿਆਂ” *ἄκακος* (ਆਕਾਕੋਸ) ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਨਕਾਰਾਤਮਕ *α* (ਆ) ਦੇ *κακός* (ਕਾਕੋਸ, “ਦੁਸ਼ਟਤਾ”) ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ; ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤਾ” ਇਹ ਸ਼ਬਦ “ਭੋਲੇ” ਜਾਂ “ਸਿਧੜੇ” ਲੋਕਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।⁵¹ NIV ਇਸ ਨੂੰ “ਨਾਦਾਨ” ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਧੇ ਨਹੀਂ ਹਨ (ਵੇਖੋ ਇਬਰਾਨੀਆਂ 5:12)। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ “ਚਿਕਨੀਆਂ ਚੋਪੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ” ਦੇ ਲਈ ਸਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਵਚਨ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਰਸੂਲਾਂ 17:11)। MSG ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੀ ਹੈ, “ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਦੀਆਂ ਚਿਕਨੀਆਂ-ਚੋਪੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਲਾਈਲੱਗ ਨਾ ਹੋ ਜਾਓ।” ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੋਹਫੇ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿਚ ਵੇਖੋ: ਬਾਹਰ ਦੇ ਲਿਸ਼ਕਣੇ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਾ ਹੋ ਜਾਓ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਜੋ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖੋ।

ਪੌਲੁਸ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਤ ਸੀ ਕਿ ਗਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਰੋਮ ਵਿਚ ਮਸੀਹ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਾਠਕ ਗਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਡਲੀ ਵਿਚ ਫੈਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੋਕ ਦੇਣ।

ਆਇਤ 19. ਇਹ ਚਿਤਾਉਣੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤੀ: **ਤੁਹਾਡੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਦਾ ਜਸ ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੋੜੀ ਅੱਪੜ ਪਿਆ ਹੈ।** ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਰੋਮ ਦੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬਹਿਕਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੱਤਰ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ, “ਜੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਨਿਹਚਾ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ” (1:8)। ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, **ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਤੇ ਪਰਸੰਨ ਹਾਂ।**

ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਆਖਿਆ, **ਪਰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਨੇਕੀ ਵਿਚ ਸਿਆਣੇ ਅਤੇ ਬਦੀ ਵਿਚ ਨਿਆਣੇ ਬਣੇ ਰਹੋ।** “ਨਿਆਣੇ” *ἀκέραιος* (ਆਕੇਰਾਇਓਸ) ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਨਕਾਰਾਤਮਕ *α* (ਆ) ਦੇ *κεράννυμι* (ਕੇਰਾਨੂੰਮੀ, “ਮਿਲਾਵਟ ਕਰਨਾ”) ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ

ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਮਿਲਾਵਟ ਤੋਂ ਰਹਿਤ” ਜਾਂ “ਸੁੱਧਾ” ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਰੂਪਕ ਵਜੋਂ ਭੋਲਿਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।⁵²

ਇੱਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤ ਦਿੱਤੀ, “ਤੁਸੀਂ ਬੁੱਧ ਵਿਚ ਬਾਲਕ ਨਾ ਬਣੋ ਤਾਂ ਵੀ ਬੁਰਿਆਈ ਵਿਚ ਨਿਆਣੇ ਬਣੋ ਰਹੋ” (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 14:20)। ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਘੱਲਣ ਵੇਲੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ: “ਤੁਸੀਂ ਸੱਪਾਂ ਵਰਗੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਅਤੇ ਕਬੂਤਰਾਂ ਵਰਗੇ ਭੋਲੇ ਹੋਵੋ” (ਮੱਤੀ 10:16)। ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ, “ਬੁੱਧ” ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਤਜਰਬਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

“ਭਲਿਆਈ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਵਿਚ ਅਨਾੜੀ ਬਣੋ।”

“ਭਲਿਆਈ ਵਿਚ ਉਸਤਾਦ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਵਿਚ ਅਸਮਰੱਥ ਬਣੋ।”

“ਭਲਿਆਈ ਵਿਚ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਵਿਚ ਕੱਚੇ ਬਣੋ।”

ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ “ਪਰ” ਸ਼ਬਦ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਮ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਗਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਡੋਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਹਚਾ ਅਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਏ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਸਕਦੇ ਸਨ (15:14) ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਭਟਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਲਾਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣਾ ਸੀ।

ਆਇਤ 20ਓ. ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਗੇ, ਤਾਂ ਪੌਲੁਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਤਸੱਲੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ: **ਅਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾਤਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸ਼ਤਾਨ ਨੂੰ ਝਬਦੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਮਿੱਧੇਗਾ।** “ਮਿੱਧੇਗਾ” (συντριβω, ਸੁਨਟ੍ਰਿਬੋ ਤੋਂ) ਪੂਰੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।⁵³ ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਨੂੰ ਉਤਪਤ 3:15 ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਲੀਬ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸਲੀਬ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਯਿਸੂ ਨੇ ਸ਼ਤਾਨ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦਿੱਤਾ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 2:14)। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਲੜ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਹਾਰਿਆ ਤਾਂ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ (1 ਪਤਰਸ 5:8)।

ਕੁਝ ਲੋਕ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੋਮੀਆਂ 16:20 ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ “ਝਬਦੇ” ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ “ਛੇਤੀ” (ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ) ਵੱਲ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਪੌਲੁਸ ਰੋਮ ਦੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਚੌਕਸ ਰਹੇ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਤਾਨ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਮਚਿਆਂ ਉੱਤੇ ਪੂਰੀ ਜਿੱਤ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ। (ਕਿਉਂਕਿ ਚਿਕਨੀਆਂ ਚੋਪੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਕੈਣ ਸੀ? ਸ਼ਤਾਨ)।

ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਸਹਿਕਰਮੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਲਾਮ (16:20ਅ-24)

²⁰ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਭੂ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇ।

²¹ਤਿਮੋਥਿਉਸ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੂਕਿਯੂਸ ਅਤੇ ਯਸੇਨ ਅਤੇ

ਸੋਸੀਪਤਰੁਸ ਜੇ ਮੇਰੇ ਸਾਕ ਹਨ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ।²² ਮੈਂ ਤਰਤਿਯੁਸ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਪੱਤੀ ਦਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।²³ ਗਾਯੁਸ ਜੇ ਮੇਰਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦਾ ਪਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। ਇਰਸਤੁਸ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕੁਆਰਤੁਸ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ।

[²⁴ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਭੂ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸਭਨਾਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇ। ਆਮੀਨ।]

ਆਇਤ 20ਅ. ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਸ ਤਸੱਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ (16:20) ਇੱਕ ਅਸੀਸ ਬੋਲੀ: **ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਭੂ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇ।** ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਪੌਲੁਸ ਦੁਆਰਾ ਗਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲੀਏ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਨੂੰ ਜੇਤੂ ਬਣਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹੇਗੀ।

ਆਇਤ 21. ਫਿਰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਕੁਰਿੰਥ ਦੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰੋਮ ਦੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਘੱਲਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਆਂ ਭੈਣਾਂ-ਭਰਾਵਾਂ ਦਿਆਂ ਖਿਆਲਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹਨ। ਕੁਝ ਕੁ ਆਇਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਆਮ ਸਲਾਮ ਘੱਲਿਆ ਸੀ (16:16); ਇੱਥੇ, ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਲਾਮ ਘੱਲਿਆ। ਆਇਤਾਂ 21 ਤੋਂ 23 ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਜੇ ਭਾਵ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਕੁਰਿੰਥ ਵਿਚ ਗਾਯੁਸ ਨਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਮਸੀਹੀ ਦੇ ਘਰੇ ਇਹ ਪੱਤਰ ਬੋਲ ਕੇ ਲਿਖਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਇੱਥੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੌਲੁਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਸਲਾਮ ਘੱਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਕਫ ਹਾਂ: **ਤਿਮੋਥਿਉਸ ਜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ . . . ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।** ਤਿਮੋਥਿਉਸ ਇੱਕ ਨੈਜਵਾਨ ਸੀ ਜੋ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ²⁵ ਅਤੇ ਪੌਲੁਸ ਦੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਲਗਭਗ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਤਿਮੋਥਿਉਸ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ, “ਉਹ ਦੇ ਸਮਾਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਕਰੇ”; “ਉਹ ਦੀ ਖੂਬੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਚੁੱਕੇ ਹੋ ਭਈ ਜਿਵੇਂ ਪੁੱਤਰ ਪਿਉ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇੰਜੀਲੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ” (ਫਿਲਿੱਪੀਆਂ 2:20, 22)। ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਨੈਜਵਾਨ ਕਾਮੇ ਨੇ ਰੋਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਲਾਮ ਘੱਲਿਆ।

ਫਿਰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ **ਲੂਕਿਯੁਸ ਅਤੇ ਯਸੇਨ ਅਤੇ ਸੋਸੀਪਤਰੁਸ ਜੇ ਮੇਰੇ ਸਾਕ ਹਨ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ।** “ਲੂਕਿਯੁਸ” ਡਾਕਟਰ ਲੂਕਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੌਲੁਸ ਦੇ “ਸਾਕ” ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। “ਸਾਕ” ਦਾ ਅਰਥ ਭਾਵੇਂ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸੰਗੀ ਯਹੂਦੀ (16:7 ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ), ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਯਹੂਦੀ ਸਨ—ਅਤੇ ਲੂਕਾ ਇੱਕ ਗੈਰਯਹੂਦੀ ਸੀ (ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 4:10, 11, 14)। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਨਾਮ ਰਸੂਲਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ (13:1; 17:5-9; 20:4), ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਪੱਕੇ ਤੌਰ

'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਉਹੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਇਤ 22. ਇਹ ਆਇਤ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ: **ਮੈਂ ਤਰਤਿਯੁਸ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰੀ ਦਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।** ਆਮਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਬੋਲਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਜਣਾ ਪੱਤਰ ਲਿਖਦਾ ਸੀ। (ਅਜਿਹੇ ਲਿਖਾਰੀ ਲਈ ਲਾਤੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮੂਲ ਦਾ ਸ਼ਬਦ "ਅਮੈਨਯੂਏਂਸਿਸ" ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨਕਲਨਵੀਸ ਜਾਂ ਮੁੰਸ਼ੀ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।) ਕੇਵਲ ਇਹੋ ਅਜਿਹਾ ਪੱਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਤਰਤਿਯੁਸ ਨੇ ਪੌਲੁਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਸਲਾਮ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਨਿੱਜੀ ਸਲਾਮ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਇਤ 23. ਤਰਤਿਯੁਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੌਜੂਦ ਲੇਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਲਾਮ ਆਖਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ: **ਗਾਯੁਸ ਜੇ ਮੇਰਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦਾ ਪਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।** ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹੀ ਗਾਯੁਸ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਕੁਰਿੰਥ ਵਿਚ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 1:14)। ਕੁਝ ਲੋਕ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਸੂਲਾਂ 18:7 ਦਾ ਤੀਤੁਸ ਯੂਸਤੁਸ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਗਾਯੁਸ ਤੀਤੁਸ ਯੂਸਤੁਸ ਸੀ।⁵⁵ ਦਰਅਸਲ ਇਸ ਵਾਰ ਕੁਰਿੰਥ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਪੌਲੁਸ ਗਾਯੁਸ ਦੇ ਘਰੇ ਹੀ ਠਹਿਰਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਭਾਈ ਦਾ ਘਰ ਕਾਫੀ ਵੱਡਾ ਸੀ। ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਉਹ ਕਲੀਸੀਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰੇ ਸੱਦਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਮਸੀਹੀ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰੇ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਕੁਰਿੰਥ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਇਸੇ ਦੇ ਘਰੇ ਮਿਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ (ਵੇਖੋ JB; TEV; CJB; NLT)।

ਫਿਲ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, **ਇਰਸਤੁਸ⁵⁶ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਹੈ . . . ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।** "ਖਜ਼ਾਨਚੀ" οἰκονόμος (*ਓਏਕੋਨੋਮੋਸ*) ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ, ਜੋ οἶκος (*ਓਏਕੋਸ*, "ਘਰ") ਅਤੇ νέμω (*ਨੇਮੋ*, "ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ") ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬਣਿਆ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।⁵⁷ ਅਸੀਂ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ *ਓਏਕੋਨੋਮੋਸ* ਦੀ ਦਰਅਸਲ ਪਦਵੀ ਕੀ ਸੀ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਨੁਵਾਦ ਇਸ ਨੂੰ "ਨਗਰ ਖਜ਼ਾਨਚੀ" (NASB; RSV; NRSV; JB; TEV; CJB; NCV; CEV; ESV) ਜਾਂ "ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਚੀ" (NKJV; NEB; REB; McCord) ਲਿਖਦੇ ਹਨ। NIV ਇਸ ਨੂੰ "ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਿਦੇਸ਼ਕ" ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ SEB ਇਸ ਨੂੰ "ਨਗਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕ" ਲਿਖਦੀ ਹੈ। Phillips ਇਸ ਨੂੰ "ਨਗਰ ਦਾ ਕਲਰਕ" ਲਿਖਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਸੈਲਾਨੀ ਪੁਰਾਣੇ ਕੁਰਿੰਥੁਸ ਨਗਰ ਦੇ ਖੰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੂਨਾ-ਪੱਥਰ ਦੀ ਦੇ ਫੁੱਟ ਚੌੜੀ ਅਤੇ ਸੱਤ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਇੱਕ ਸਲੈਬ ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸੱਤ ਇੰਚ ਆਕਾਰ ਦੇ ਅੱਖਰ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਉਸ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, "ਇਰਸਤੁਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਗਰ-ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਦੇ ਪਦ 'ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਆਣ ਕੇ ਇਸ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ

ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਲਗਵਾਇਆ।" ਜੈਨ ਮੈਕਰੇ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, "ਖੁਦਾਈ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਬਾਕੀ ਦਿਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਹੀ ਇਰਸਤੁਸ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਰੋਮੀਆਂ 16:23 ਵਿਚ "ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਚੀ" ਆਖਿਆ ਹੈ।"⁵⁸ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ, ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰਭਰ ਵਿਚ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨਗਰ ਦੇ "ਨਾ ਬਾਹਲੇ ਬਲਵਾਨ, ਨਾ ਬਾਹਲੇ ਕੁਲੀਨ" ਲੋਕ ਮਸੀਹੀ ਹੋਏ ਹਨ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 1:26)। ਪਰ "ਨਾ ਬਾਹਲੇ" ਅਤੇ "ਨਾ ਐਵੇਂ ਹੀ" ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਗਾਯੂਸ ਅਤੇ ਇਰਸਤੁਸ ਕੁਰਿੰਥ ਦੇ ਦੋ ਉੱਘੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਛੋਟੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਜੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਰਸੂਲ ਨੇ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੂਚੀ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤੀ, **ਭਾਈ ਕੁਆਰਤੁਸ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ।** "ਕੁਆਰਤੁਸ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਚੌਥਾ," ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਤਰਤਿਯੁਸ (16:22) ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਤੀਜਾ।"⁵⁹ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਗੁਲਾਮ ਸਨ ਜਾਂ ਗੁਲਾਮ ਰਹੇ ਸਨ; ਗੁਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਲਈ ਨੰਬਰ ਦੇਣਾ ਆਮ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੁਆਰਤੁਸ ਬਾਰੇ ਕੇਵਲ ਐਨੀ ਕੁ ਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ "ਭਾਈ" ਬੁਲਾਇਆ। ਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਸਨਮਾਨ ਸੂਚਕ ਰੂਪ (ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ) ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਉੱਘਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਰੋਮ ਦੇ ਮਸੀਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਪੌਲੁਸ ਸਲਾਮਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਕੁਆਰਤੁਸ ਬੋਲ ਉੱਠਿਆ, "ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਵੀ।"

ਸਲਾਮਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸੂਚੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਰੋਮ ਦੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੁਰਿੰਥ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੁਕਵਾਂ ਹੈ—ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੀ—ਕਿ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਭੈਣਾਂ-ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਘਾ ਸਲਾਮ ਆਖਿਆ ਜਾਵੇ (ਵੇਖੋ 16:16)।

ਆਇਤ 24. ਸਲਾਮਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਹਸਤਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਅਸੀਸ ਵਚਨ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਦਰਅਸਲ ਆਇਤ 20 ਨੂੰ ਹੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਬਾਕੀ ਹਸਤਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਅਸੀਸ ਵਚਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। NASB ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰੈਕਟਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: [ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਭੂ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸਭਨਾਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇ। ਆਮੀਨ।]

ਅੰਤ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਉਸਤਤ (16:25-27)⁶⁰

²⁵ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਜੇ ਮੇਰੀ ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਅਤੇ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੀ ਮੁਨਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸਥਿਰ ਕਰ ਸੱਕਦਾ ਹੈ, ਹਾਂ, ਉਸ ਭੇਤ ਦੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਸਨਾਤਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਗੁਪਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ²⁶ਪਰ ਹੁਣ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅਨਾਦੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਬੀਆਂ ਦਿਆਂ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੀਆਂ ਕੋਮਾਂ ਵਿਚ ਪਰਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਹਚਾ ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏ। ²⁷ਉਸ ਅਦੁਤੀ

**ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ, ਹਾਂ, ਉਸੇ ਦੀ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਜੁੱਗੇ ਜੁੱਗ ਮਹਿਮਾ ਹੋਵੇ।
ਆਮੀਨ।**

ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਆਣ ਕੇ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਤਰਤਿਯੁਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕਲਮ ਲੈ ਲਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਆਪ ਲਿਖੇ ਹੋਣ (ਵੇਖੋ 2 ਥੱਸਲੁਨੀਕੀਆਂ 3:17)। ਜਿਹੜੀ ਆਖਰੀ ਗੱਲ ਪੌਲੁਸ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਸ ਵਚਨ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਬਾਕੀ ਦਿਆਂ ਸਭਨਾਂ ਪੱਤਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਲੰਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਭੁਤ ਪੱਤਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਜੋਂ ਇੱਕਦਮ ਦੁਕਵਾਂ ਹੈ। ਮੈਂਫ਼ੀਗਨ ਨੇ ਆਖਿਆ, "ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਖਿਆ ਇੱਕ ਵਾਕ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਚਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।"⁶¹

ਆਇਤਾਂ 25, 26. ਅਸੀਸ ਵਚਨ ਦਾ ਅਰੰਭ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, **ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਜੇ ਮੇਰੀ ਇੰਜੀਲ ਦੇ . . . ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸਥਿਰ ਕਰ ਸੱਕਦਾ ਹੈ।** ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਆਪ ਹੀ ਹੈ—ਜੇ ਸਾਨੂੰ "ਇਸਥਿਰ ਕਰ ਸੱਕਦਾ ਹੈ"—ਆਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਕੜਾ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਆਪਣੇ ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਰੱਖਿਅਕ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ "ਮੇਰੀ ਇੰਜੀਲ" ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸਥਿਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। "ਮੇਰੀ ਇੰਜੀਲ" ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਜੀਲ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ (2:16 ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ, **ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੀ ਮੁਨਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ**, ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਇੰਜੀਲ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਤਕਰੇ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਆਇਤ ਅੱਗੇ ਆਖਦੀ ਹੈ, **ਹਾਂ, ਉਸ ਭੇਤ ਦੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਸਨਾਤਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਗੁਪਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਹੁਣ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ।** ਆਮਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਭੇਤ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸ ਗੱਲ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜੀ ਅਤੀਤ ਵਿਚ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਪਰਗਟ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ (11:25, 26 ਦੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਇੱਥੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਉਹ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਬੁੱਝ ਸਕਦੇ ਸਨ; ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੀ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਪਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਭਾਵ ਵਿਚ ਇਹ "ਭੇਤ" ਉਹ ਅਦਭੁਤ ਰਾਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਨਿਹਚਾ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਅਦਭੁਤ ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਜੋੜਿਆ, **ਅਨਾਦੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਬੀਆਂ ਦਿਆਂ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰਾ।** ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਨਬੀਆਂ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ("ਅਨਾਦੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ") ਇਸ ਭੇਤ ਦੀ ਨਬੂਵਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਸਨ (1 ਪਤਰਸ 1:10-12), ਪਰ ਪੌਲੁਸ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ (ਪਵਿੱਤਰ ਸਾਸਤਰ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ—ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰੋਮੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।⁶²

ਪੋਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ “ਭੇਤ . . . ਹੁਣ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ” ਹੈ ਅਤੇ **ਸਾਰੀਆਂ ਕੋਮਾਂ ਵਿਚ ਪਰਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ**। “ਕੋਮਾਂ” ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ (ἄθροισμα, *ਏਥਨੇਸ*) “ਗੈਰਕੋਮਾਂ ਜਾਂ ਗੈਰਯਹੂਦੀਆਂ” ਲਈ ਵੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੋਲੁਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਇੰਜੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ “ਭੇਤ” ਗੈਰਯਹੂਦੀ ਜਗਤ ਉੱਤੇ ਵੀ ਪਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਪਰਮ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਸੀ? ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਮਾਂ ਜਾਂ ਗੈਰਯਹੂਦੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਾ ਸੀ **ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਹਚਾ ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏ**। ਇਸ ਪੱਤਰ ਦੀਆਂ ਅਰੰਭਕ ਆਇਤਾਂ ਵਿਚ ਪੋਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ “ਰਸੂਲ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ਭਈ ਉਹ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਸਭਨਾਂ ਕੋਮਾਂ [*ਏਥਨੇਸ* ਤੋਂ] ਵਿਚ ਨਿਹਚਾ ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏ” (1:5)। NEB ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 16:26 ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭੇਤ “ਸਭਨਾਂ ਕੋਮਾਂ ਉੱਤੇ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਚਾ ਅਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਵਿਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾਵੇ।” CJB ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ “ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਲਿਆਈ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਣ।” ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸੱਚਾਈ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ: ਉਹੀ ਨਿਹਚਾ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਨਿਹਚਾ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਆਇਤ 27. ਅਸੀਸ ਵਚਨ ਦਾ ਅਰੰਭ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, “ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਜੋ . . . ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸਥਿਰ ਕਰ ਸੱਕਦਾ ਹੈ” (16:25)। ਹੁਣ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਆਇਤ 27 ਵਿਚ ਪੋਲੁਸ ਫਿਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ: **ਉਸ ਅਦੁਤੀ ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ, ਹਾਂ, ਉਸੇ ਦੀ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਜੁੱਗੋ ਜੁੱਗ ਮਹਿਮਾ ਹੋਵੇ। ਆਮੀਨ!** ਪੋਲੁਸ ਆਪਣੇ ਹਰੇਕ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। “ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਮੀਆਂ ਦੇ ਪੱਤਰ ਦੇ ਲੰਮੇ ਤਰਕ ਦਾ ਅੰਤ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”⁶³

ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ

ਪੋਲੁਸ ਦੇ ਸਲਾਮਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਠ (16:1-16)

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ 16:1-16 ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ “ਜੇਕਰ,” “ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ,” “ਸ਼ਾਇਦ,” ਅਤੇ “ਸੰਭਵ” ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪੇਜ ਅਜਿਹਾ ਦਿਖੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੱਗੇ ਹੋਣ। ਕੀ ਸਾਡੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਜਾਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਇਤਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਕੁਝ ਪਾਠ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਰੰਭਕ ਕਲੀਸੀਆ ਵਿਚਲੀ ਭਿੰਨਤਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨਾਮ ਯੂਨਾਨੀ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਯਹੂਦੀ ਨਾਮ (ਹੇਰੋਦਿਯੋਨ, ਮਰਿਯਮ) ਅਤੇ ਲਾਤੀਨੀ ਨਾਮ (ਅੰਪਲਿਯਾਤੁਸ,

ਉਰਬਾਨੁਸ) ਵੀ ਹਨ। ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਸਮਾਜਕ ਤਬਕੇ ਅਤੇ ਨੀਵੇਂ ਸਮਾਜਕ ਤਬਕੇ ਦੇ ਲੋਕ, ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗਰੀਬ, ਨੈਜਵਾਨ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ, ਅਣਵਿਆਹੇ ਅਤੇ ਵਿਆਹੁਤਾ, ਗੁਲਾਮ ਅਤੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਹ ਕੀ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਅਜਿਹੇ ਭਿੰਨਤਾ ਨਾਲ ਭਰੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਰੱਖ ਸਕਿਆ? ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ “ਮਸੀਹ ਵਿਚ” ਸਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਪਛਾਣ ਸੀ।

ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 16:1-16 ਵਿਚ ਦਰਜ ਉੱਛੱਤੀ ਨਾਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਭਗ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਹਨ—ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨੂੰ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੌਲੁਸ “ਇਸਤਰੀਆਂ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ।”

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਣ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਹਿ-ਕਰਮੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਲਈ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੇ ਕੀ-ਕੀ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਮ ਵੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, “ਸਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਧਾਰਨ ਕੰਮ”—ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਕੰਮ “ਅਸਾਧਾਰਨ” ਸੀ।

ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਭਿੰਨਤਾ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਪੌਲੁਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਰੁੱਝਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸੂਚੀ ਉਸ ਨੂੰ “ਮਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਆਤਮਾਵਾਂ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।”⁶⁴ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਿੱਤਰ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਨ।

ਮਿੱਤਰ (16:1-16)

ਬੱਜਾਮਿਨ ਫ੍ਰੈਕਲਿਨ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਪਿਤਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਰਾ ਤਸੱਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ [ਅਤੇ] ਮਿੱਤਰ ਦੋਹੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ”⁶⁵ ਮਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ। ਮਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਹਾਉਂਦਾ 18:24 ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ KJV ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: “ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਸਤਾਨਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖੇ।” ਮਿੱਤਰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮਿੱਤਰ ਬਣਨ ਦਾ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ “ਹਰ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ” (ਕਹਾਉਤਾਂ 17:17)—ਚੰਗੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਮਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ।

ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੇ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮਿੱਤਰ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅਤੇ ਯਿਸੂ ਸਾਡੇ ਪਰਮ ਮਿੱਤਰ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਹੈ। ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਓਹ ਕੰਮ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਹੋ” (ਯੂਹੰਨਾ 15:14)। ਆਓ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਿਸੂ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਲਈਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਦੇਈਏ।

ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਵਿਚਾਰ (16:1-16)

ਘਰ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ (16:5, 14, 15)। ਜਿਹੜੀ ਕਲੀਸੀਆ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਵਚਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਨੀ ਹੀ ਸਹੀ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਕਲੀਸੀਆ। ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਕਲੀਸੀਆ ਲਈ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਿਡਨੀ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਗਏ ਸਾਂ, ਤਾਂ ਮਸੀਹ ਦੀਆਂ ਕਈ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਉਸ ਵੱਡੇ ਨਗਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਕਰਮੀਆਂ ਦੀ ਟੀਮ ਵੀ ਤਦ ਤੱਕ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਜਦ ਤੱਕ ਸਾਨੂੰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਇੱਕ ਹਾਲ-ਕਮਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਕੋਈ ਕਲੀਸੀਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਬਾਈਬਲ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਕਲੀਸੀਆ ਸਭਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਓ—ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਵਾਧਾ ਦੇਵੇ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 3:7; KJV)।

ਸ਼ਾਇਦ ਘਰ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮੁੱਢਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ “ਵੱਡੇ ਗਿਰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ” ਅਤੇ “ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਹਾਲ-ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਵੱਖਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ (ਆਪਣਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਆਪੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ) ਕਲੀਸੀਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਣ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਸਮੂਹ ਜਾਂ ਖੇਤਰੀ ਵੱਡੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ “ਘਰੇਲੂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ” ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਉਹ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਹੋਰਨਾਂ ਮੰਡਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ; ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਵੀ ਹਨ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਕਈ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹ ਮਿਲ ਕੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ (16:5)। ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ (ਜਾਂ ਪਹਿਲੇ ਫਲ) ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਟੀਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਫਲ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ: ਐਲਨ ਟੇਟਮਨ ਪਰਿਵਾਰ। ਉਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਲੌਸ ਟੇਟਮਨ ਅੱਜ ਸਿਡਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇੰਜੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੈ।

ਆਤਮਕ ਮਾਤਾਵਾਂ (16:13)। ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਕਈ ਭਗਤ ਇਸਤਰੀਆਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮਾਤਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ: ਮੇਰੇ ਕਾਲਜ ਵੇਲੇ ਮਾਰਥਾ ਮੋਜ਼ਿਅਰ, ਗ੍ਰੈਟ ਓਕਲਾਹੋਮਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪਹਿਲੇ ਮਿਸ਼ਨ ਕੰਮ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਏਡਿਥ ਬੀਵਰ, ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਏਡਿਥ ਟ੍ਰਿਬਲਸ—ਅਤੇ ਇਹ ਲਿਸਟ ਹੋਰ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੰਜੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਇਸਤਰੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮਦਦਗਾਰ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ!

ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕਲੀਸੀਆ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ (16:5)

ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਲੀਸੀਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਆਪਣੇ ਘਰੇ ਹੀ ਅਰੰਭ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ ਮਾਇਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਕਿ ਕਲੀਸੀਆ ਕਿੱਥੇ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹੀਏ। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਮਾਰਤ ਜਾਂ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਵਚਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਯਿਸੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਮੱਤੀ 18:20)।

ਨਵਾਂ ਨੇਮ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਰੰਭਕ ਕਲੀਸੀਆ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਕਿਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਰੰਭਕ ਮਸੀਹੀ ਬੰਦਗੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਈਬਲ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਇੱਕ ਪਰਵਾਨਯੋਗ ਨਮੂਨੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀ ਹਫਤੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ, ਐਤਵਾਰ, ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਹ ਦਿਨ ਸੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੂ ਯਿਸੂ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੀ ਉੱਠਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਰੰਭਕ ਮਸੀਹੀ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਨੂੰ ਵੀ ਵੰਡਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਅਤੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ “ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ” ਸੀ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:20), ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਦਿਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ 20:7; 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:20-34; 16:1, 2; ਇਬਰਾਨੀਆਂ 10:25)। ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਲੈਂਦਿਆਂ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਰਸੂਲਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਮਸੀਹੀਆਂ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੋਗੇ।

ਤੁਹਾਡੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਲੋਕ ਮਸੀਹ ਦੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਐਤਵਾਰ ਬੰਦਗੀ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਗੀਤ ਗਾਓ, ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਵਚਨ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ (ਰਸੂਲਾਂ 2:42; ਅਫ਼ਸੀਆਂ 5:19, 20; ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 3:16)। ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਨੂੰ ਲਵੋ ਜੋ ਯਿਸੂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਹਰੇਕ ਮਸੀਹੀ ਕੁਝ “ਵੱਖ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਛੱਡੋ” ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਦੇ ਸਕੇ। ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਢੁਕਵੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਮਸੀਹੀ ਨੂੰ ਇਹ ਅਵਸਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਧੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਦਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਵਾਂ ਨੇਮ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 16:1, 2)। ਚੇਤੇ ਰੱਖੋ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਵ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਕਲੀਸੀਆ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਲੀਸੀਆ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਸਾਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲੀਸੀਆ ਵੱਲੋਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ।

ਕਲੀਸੀਆ ਸਭਾ ਭਾਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਤੱਤ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ: ਗੀਤ, ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਵਚਨ ਦਾ ਅਧਿਐਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ

ਯੋਗਦਾਨ। ਕੁਝ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ ਹਫਤੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਿਨ ਵੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ, ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਵਚਨ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁਣਗੇ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ।⁶⁶

ਇੱਕ ਬੋਕਾਬੂ ਅੱਗ (16:17, 18)

ਗਰਮੀ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਬੋਕਾਬੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਅੱਗ ਨੂੰ ਸੁਲਗਦਿਆਂ ਹੀ ਵੇਖ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੁੱਤੀ ਨਾਲ ਵੀ ਬੁਝਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਜੰਗਲੀ ਅੱਗ ਫੈਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਿੱਲੋ ਜਮੀਨ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਘਰ ਅਤੇ ਵਾੜੇ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਗਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਵਿਚ ਬੋਕਾਬੂ ਜੰਗਲੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਫੈਲਦਿਆਂ, ਆਤਮਕ ਤਬਾਹੀ ਅਤੇ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਲਿਆਂਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। 16:17, 18 ਵਿਚਲੀ ਪੋਲੁਸ ਦੀ ਚਿਤਾਉਣੀ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਓ। ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿਓ!

ਪੋਲੁਸ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸ਼ਬਦ (16:17-27)

ਅਜਿਹਾ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰੋਮੀਆਂ ਵਿਚਲੇ ਪੋਲੁਸ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸ਼ਬਦ ਸਰਬਉੱਤਮ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਪੱਤਰ ਦਾ ਸਮਾਪਨ ਕੀਤਾ:

ਚਿਤਾਉਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ: ਬੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਉੱਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਫੈਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਾ ਦਓ (16:17-20ਓ)।

ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸ਼ਬਦ: ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਾਂਝੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਸਲਾਮ ਆਖੋ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਓ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੇ ਹੋ (16:20ਅ-24)।

ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਸ਼ਬਦ: ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ ਕਿ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨਾ ਹੈ—ਜੀਵਨਸ਼ੈਲੀ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ (16:25-27)।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਰੋਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਗਏ ਪੋਲੁਸ ਦੇ ਪੱਤਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਿਆਣ ਜਾਓ ਕਿ ਪੋਲੁਸ, ਆਤਮਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨਹੀਂ, ਪੋਲੁਸ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਰੋਮ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ।⁶⁷ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਰਹੇ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਧਿਆਇ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਯਹੂਦੀ/ਗੈਰਯਹੂਦੀ ਵਾਲੇ ਵਿਵਾਦ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਭਾਜਨਾਂ ਅਤੇ ਫੁੱਟਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ, ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਗਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ

ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਪੱਤਰ ਉੱਨੀ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਓਨਾ ਹੀ ਤਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਸੀ।

ਰੋਮੀਆਂ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸ਼ਬਦ “ਆਮੀਨ” ਹੈ। “ਆਮੀਨ” ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ “ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਵੇ” ਜਾਂ “ਕਾਸ਼ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ।” ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਡੂੰਘੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ: “ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੈ।”⁶⁸ ਕੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਸਮਾਪਨ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ “ਆਮੀਨ” ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪੱਤਰ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਦੀ ਪਰਤੀਤ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਸਾਡਾ ਅਧਿਐਨ ਤੁਹਾਨੂੰ “ਨਿਹਚਾ ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ” ਤੱਕ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ (10:9, 10) ਅਤੇ (ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬਕੀ ਦਾ) ਬਪਤਿਸਮਾ ਲਿਆ ਹੈ (6:3-6)? ਕੀ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਚੱਲ ਕੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ (8:4) ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹੋ (6:4)? ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਅਦਭੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੇ ਵੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਰੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ “ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਕਦਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੇਵਲ ਪਹਿਲੀ ਘੜੀ ਹੀ ਉੱਥੇ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧ ਅਨਮੋਲ ਹੋਵੇਗੀ!”⁶⁹

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਇਹ ਧਾਰਣਾ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿੱਤਰ ਦਰਅਸਲ ਸੱਚੇ ਮਿੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ “ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਿਚ ਤਕੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ” (ਵੇਖੋ 1 ਸਮੂਏਲ 23:16)। ²ਇਸਤਮੁਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਕੁਰਿੰਥ ਦੀ ਪੱਛਮੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਲੇਕਿਅਮ (ਜਾਂ ਲੇਕਾਓਨ) ਸੀ, ਜੋ ਅਦਰੀਆ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਕੁਰਿੰਥੀਅਨ ਖਾੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਸੀ। ³ਬੋਲ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਰਸੂਲਾਂ 9:11; 10:5, 6 ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਪੱਤਰਾਚਾਰ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲਿਖਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ *ਏਨਸਿਅੰਟ ਹਿਸਟਰੀ ਇਨ ਆ ਮੈਡਰਨ ਯੂਨਿਵਰਸਿਟੀ*, ਜਿਲਦ 2, *ਅਰਲੀ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨਿਟੀ, ਲੇਟ ਐਨਟਿਕੁਟੀ ਐਂਡ ਬਿਯੋਡ*, ਸੰਪਾਦਨ ਟੀ. ਡਬਲਿਊ ਹਿਲਰਡ, ਆਰ. ਏ. ਕਿਅਰਸਲੇ, ਸੀ. ਈ. ਵੀ. ਨਿਕਸਨ, ਐਂਡ ਏ. ਐਮ. ਨੈਬਸ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸੀਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਅਰਡਮੰਸ ਪਬਲਿਸਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1998), 184-94 ਐਸ. ਆਰ. ਲੁਆਲੇਨ, “ਡਾਅਰੈਕਸ਼ਨਸ ਫਾਰ ਦ ਡਿਲੀਵਰੀ ਆਫ ਦ ਲੈਟਰਸ ਐਂਡ ਦੀ ਅਪਿਸਟਲ ਆਫ ਸੇਂਟ ਪੋਲ,” ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ⁴ *ਦੀ ਐਨੀਲਿਟਿਕਲ ਗ੍ਰੀਕ ਲੈਕਸਿਕਨ* (ਲੰਡਨ: ਸੈਮੂਅਲ ਬੈਗਸਟਰ ਐਂਡ ਸੰਜ, 1971), 344, 203. ⁵ਇਓਨ ਮੋਰਿਸ, *ਦੀ ਅਪਿਸਟਲ ਟੂ ਦ ਰੋਮਨਜ਼* (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸੀਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਅਰਡਮੰਸ ਪਬਲਿਸਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1988), 529. ਰੋਮੀਆਂ 16 ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ “ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ,” “ਮਸੀਹ ਵਿਚ,” ਅਤੇ “ਮਸੀਹ ਯਿਸੂ ਵਿਚ” ਸ਼ਬਦ 11 ਵਾਰੀ ਆਏ ਹਨ, ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੌਲੁਸ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਮੁੱਦਾ ਸੀ। ⁶ਲੁਦਿਯਾ (ਰਸੂਲਾਂ 16:14) ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਇਸਤਰੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਆਸਿਯਾ ਤੋਂ ਮਕਦੁਨਿਯਾ ਗਈ ਸੀ। ⁷ਜੈਨ ਆਰ. ਡਬਲਿਊ. ਸਟੈਟ, *ਦ ਮੈਸੇਜ ਆਫ ਰੋਮਨਜ਼: ਗੇਡਜ਼ ਗੁਡ ਨਿਊਜ਼ ਫਾਰ ਦ ਵਰਲਡ*, ਦ ਬਾਈਬਲ ਸਪੀਕਰ ਟ੍ਰੱਸਟ (ਡਾਉਨਰਜ਼ ਗੁਵ, ਇਲਿਨੋਏ: ਇੰਟਰ-ਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 1994), 392. ⁸ਕਦੇ-ਕਦੇ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰੋਮੀਆਂ 16:1 ਵਿਚ *ਡੀਯਾਕੋਨੇਸ* ਦੇ ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਰੂਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ; ਪਰ ਜੈਕ ਪੀ. ਲੂਈਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ *ਡੀਯਾਕੋਨੇਸ* ਦਾ ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਰੂਪ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ “ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਭਕਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ” (ਜੈਕ ਪੀ. ਲੂਈਸ, *ਐਕਸੋਜਿਸਿਸ ਆਫ ਡਿਫਿਕਲਟ ਪੈਸੇਜੇਸ* [ਸਰਸੀ, ਆਰਕੰਸਾ: ਰਿਸੋਰਸ ਪਬਲਿਕੇਸ਼ਨਸ, 1988], 105)। ⁹ਕੁਝ ਲੋਕ ਆਖਦੇ

ਹਨ ਕਿ “ਕਲੀਸੀਆ ਦੀ ਸੇਵਕਾ” ਸਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਾ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਡੀਕਨੇਸ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੈਕਤੋਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰਕ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ “ਕਲੀਸੀਆ ਦੀਆਂ ਸੇਵਕਾ” ਹਨ।¹⁰ ਜੇਕਰ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 3:11 ਡੀਕਨੇਸ ਹੋਣ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੂਚੀ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਹੈ। ਕਈ 18 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਅਣਵਿਆਹਤਾ ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

¹¹ਲੂਈਸ, 108. ਤੀਜੀ ਸਦੀ ਦਾ ਇਹ ਸੀਰੀਯਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ *ਡਿਡਾਸਕਾਲਿਆ ਅਪੋਸਟੋਲੋਰਮ* ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।¹²ਉਪਰੋਕਤ, 109. ¹³ਸਟੈਟ, 394. ਅਜਿਹੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੋਲੁਸ ਦਾ ਪੱਤਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੋਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਇ 16 ਅਧਿਆਇਆਂ 1 ਤੋਂ 15 ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ।¹⁴ਪੋਲੁਸ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਸਲਾਮ ਆਪਣੇ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਘੱਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਕੁਲੁੱਸੇ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ (ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 4:15, 17)। ਰੋਮ ਅਤੇ ਕੁਲੁੱਸੇ ਦੋਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਨਗਰ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਪੋਲੁਸ ਆਪ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ (1:13-15; ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 1:7, 8)।¹⁵ਸਟੈਟ, 392; ਏਮਿਲ ਬੁਨਰ, *ਦ ਲੈਟਰ ਟੂ ਦ ਰੋਮਨਜ਼—ਏ ਕਮੈਂਟੀ* (ਫਿਲਾਡੇਲਫੀਆ: ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਪ੍ਰੈਸ, 1959), 126 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ।¹⁶ਪ੍ਰਿਸਕਿੱਲਾ ਅਤੇ ਅਕੂਲਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਛੇ ਵਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਰਸੂਲਾਂ 18:2, 18, 26; ਰੋਮੀਆਂ 16:3; 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 16:19; 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 4:19)। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਸਕਿੱਲਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।¹⁷ਸੁਲੇਮਾਨ ਦਾ ਦਲਾਨ, ਜਾਂ ਪੋਰਟੀਕੋ, ਯਰੂਸਲਮ ਵਿਚਲੀ ਹੈਕਲ ਵਿਚ ਗੈਰਕੋਮਾਂ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਵਿਚ ਸੀ।¹⁸ਕਿਉਂ ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨਿੱਜੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮੰਜਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਇੱਕ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕੰਪਲੈਕਸ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੋਮ ਅਤੇ ਰੋਮ ਦੀ ਤਰਜ 'ਤੇ ਬਣੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। (ਤ੍ਰੇਅਸ ਇੱਕ ਰੋਮੀ ਬਸਤੀ ਸੀ।)¹⁹ਡੇਲ ਹਾਰਟਮਨ ਵੱਲੋਂ ਈਸਟਸਾਈਡ ਚਰਚ ਆਫ ਕ੍ਰਾਈਸਟ, ਮਿਡਵੈਸਟ ਸਿਟੀ, ਓਕਲਾਹੋਮਾ, ਵਿਖੇ 21 ਦਿਸੰਬਰ 2003 ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।²⁰ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ KJV ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਫਨਾਸ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਪੈਨੋਤੁਸ ਨੇ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲਿਆ ਸੀ।

²¹ਜਿਮ ਮੈਕੂਗਨ, *ਦ ਬੁਕ ਆਫ ਰੋਮਨਜ਼*, ਲੁਕਿੰਗ ਇਨਟੂ ਦ ਬਾਈਬਲ ਸੀਰੀਜ਼ (ਲੰਬੋਕ, ਟੈਕਸਸ: ਮੈਟੈਕਸ ਪਬਲਿਸਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1982), 441. ²²ਇਸ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੋਲੁਸ ਨੇ ਕੀ ਆਖਿਆ ਸੀ, “ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਬਾਹਲੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ” ਜਾਂ “ਸਾਡੇ ਲਈ ਬਾਹਲੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ” (ਵੇਖੋ KJV)। ਜੇਕਰ NASB ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ, ਤਾਂ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੋਲੁਸ ਮਰਿਯਮ ਵੱਲੋਂ ਰੋਮ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ (ਵੇਖੋ 1:8)।²³ਵਾਲਟਰ ਬਾਵਰ, *ਏ ਗ੍ਰੀਕ-ਇੰਗਲਿਸ਼ ਲੈਕਸਿਕਨ ਆਫ ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਐਂਡ ਅਦਰ ਅਰਲੀ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਲਿਟਰੇਚਰ*, ਤੀਜਾ ਸੰਸਕਰਨ, ਸੇਧਿਆ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਨ, ਫ੍ਰੈਡਰਿਕ ਡਬਲਿਊ. ਡੈਂਕਰ (ਸਿਕਾਗੋ: ਯੂਨਿਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਸਿਕਾਗੋ ਪ੍ਰੈਸ, 2000), 480. ²⁴ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ “ਯੂਨਿਆਸ” ਅਤੇ “ਯੂਨਿਆ” ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।²⁵ਡਬਲਿਊ. ਈ. ਵਾਈਨ, ਮੇਰਿਲ ਐਫ. ਅੰਗਰ ਅਤੇ ਵਿਲੀਅਮ ਵਾਈਟ, ਜੂਨੀਅਰ, *ਵਾਈਨਜ਼ ਕੰਪਲੀਟ ਐਕਸਪੋਜਿਟਿਵ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਆਫ ਓਲਡ ਐਂਡ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਵਰਡਸ* (ਨੈਸ਼ਵਿਲ: ਥੋਮਸ ਨੈਲਸਨ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, 1985), 342. ²⁶ਐਫ. ਐਫ. ਬ੍ਰੂਸ, *ਦ ਲੈਟਰ ਆਫ ਪੋਲ ਟੂ ਦ ਰੋਮਨਜ਼*, ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਨ, ਦ ਟਿੰਡੇਲ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਕਮੈਂਟੀਜ਼ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਅਰਡਮੰਸ ਪਬਲਿਸਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1985), 259. ²⁷ਵਿਲੀਅਮ ਬਰਕਲੇ, *ਦ ਲੈਟਰ ਟੂ ਦ ਰੋਮਨਜ਼*, ਸੇਧਿਆ ਸੰਸਕਰਨ, ਦ ਡੇਲੀ ਸਟਡੀ ਬਾਈਬਲ (ਫਿਲਾਡੇਲਫੀਆ: ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਪ੍ਰੈਸ, 1975), 212. ²⁸ਜੇ. ਬੀ. ਲਾਈਟਫੁਟ, *ਸੇਂਟ ਪੌਲਜ਼ ਅਪਿਸਲ ਟੂ ਦ ਫਿਲਿਪੀਅਨਜ਼*, ਚੌਥਾ ਸੰਸਕਰਨ (ਲੰਡਨ: ਮੈਕਮਿਲਨ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ, 1879), 177. ²⁹ਬਾਵਰ, 941-42. ³⁰ਵਾਈਨ, 35-36.

³¹ਬ੍ਰੂਸ, 259. ³²ਅਜਦਾ“ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਹ ਗੁਲਾਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਅਜਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕਦਾ ਸੀ।³³ਬ੍ਰੂਸ, 260. ³⁴ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ, ਵੇਖੋ ਡੇਵਿਡ ਐਲ. ਰੇਪਰ, *ਐਕਟਸ 1-14*, ਟ੍ਰਾਥ ਫਾਰ ਟੂਡੇ ਕਮੈਂਟੀ (ਸਰਸੀ, ਆਰਕੰਸਾ: ਰਿਸੋਰਸ ਪਬਲਿਕੇਸ਼ਨਜ਼, 2001), 440-44, 546. ³⁵ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੋਲੁਸ ਨੇ ਜਤਨ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ, ਅਰਥਾਤ ਰਾਜਾ ਹੇਰੋਦੇਸ ਅਗਿੱਪਾ ਦੂਜਾ, ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਿਆ (ਰਸੂਲਾਂ 25:13-26:32)।³⁶ਮੋਰਿਸ, 536. ³⁷ਬਰਕਲੇ,

214. ³⁸ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਰੇਨੇ ਦੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਅੰਤਾਕਿਯਾ ਵਿਚਲੇ ਗੈਰਯਹੂਦੀਆਂ ਵਿਚ ਇੰਜੀਲ ਲਿਆਏ ਸਨ (ਰਸੂਲਾਂ 11:19-21)। ³⁹“ਹਰਮੇਸ” ਅਤੇ “ਹਿਰਮਾਸ” ਲਗਭਗ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਨਾਮ ਉਦੋਂ ਹੀ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਰੋਪਰ ਅਤੇ ਰਿਪਰ। “ਹਰਮੇਸ” ਇੱਕ ਯੂਨਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੋਮੀ ਲੋਕ ਮਰਕਰੀ ਵੀ ਆਖਦੇ ਸਨ; ਇਹ ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਇੱਕ ਆਮ ਨਾਮ ਸੀ। “ਹਿਰਮਾਸ” ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਗਿਆਤ ਲੰਮੇ ਨਾਮ ਦਾ ਛੋਟਾ ਰੂਪ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ⁴⁰“ਫਿਲੁਲਗੁਸ” ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ”।

⁴¹ਉਸ ਜਮਾਨੇ ਵਿਚ ਹੱਥ ਕੇਵਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਮੁਹਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਗਲਾਤੀਆਂ 2:9)। ⁴²ਹਾਰਟਮਨ। ⁴³ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਸੀਹੀਆਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰ ਦੇ ਮਸਲੇ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਸੀਹ ਦੀ ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਮੀਆਂ 14; 15 ਵਿਚਲੀ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਰੋਮੀਆਂ 16:17-20 ਵਿਚਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਮੁੱਢਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ⁴⁴ਸਟੈਟ, 399-400. ⁴⁵ਵਾਈਨ, 179. ⁴⁶ਉਪਰੋਕਤ, 394. ⁴⁷ਬਰਕਲੇ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਦਿੱਤਾ। (ਬਰਕਲੇ, 217.) ⁴⁸ਵਾਈਨ, 47. ⁴⁹ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਛੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਪੌਲੁਸ ਮੁੱਢਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਾ ਦੇਣ। ⁵⁰ਬਾਵਰ, 1089.

⁵¹ *ਥਿਓਲੋਜਿਕਲ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਆਫ ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ* ਡਬਲਿਊ. ਗ੍ਰੰਡਮਨ, ਸੇਪ. ਗੋਰਹਾਰਡ ਕਿਟਲ ਅਤੇ ਗੋਰਹਾਰਡ ਫ੍ਰੀਡਰਿਕ, ਅਨੁਵਾਦ ਅਤੇ ਲਘੂ ਰੂਪ ਜੈਫ੍ਰੀ ਡਬਲਿਊ. ਬ੍ਰੇਮਾਇਲੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸੀਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਅਰਡਮੰਸ ਪਬਲਿਸਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1985), 393 “ਕਾਕੋਸ” ⁵²ਵਾਈਨ, 291. ⁵³ਵੇਖੋ ਬਾਵਰ, 976. ⁵⁴ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਤਿਮੋਥਿਊਸ ਨੂੰ “ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ” ਆਖਿਆ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 4:17), ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੌਲੁਸ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਰਸੂਲਾਂ 16:1, 2 ਤੋਂ ਬੁੱਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤਿਮੋਥਿਊਸ ਲੁਸਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿਮੋਥਿਊਸ ਨੇ ਲੁਸਤ੍ਰਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪੌਲੁਸ ਅਤੇ ਬਰਨਬਾਸ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਨਿਕਲੇ ਸਨ। (ਰਸੂਲਾਂ 14:6-23 ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਲੁਸਤ੍ਰਾ ਵਿਚ ਠਹਿਰੇ ਸਨ।) ⁵⁵ਰੋਮੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਨਾਮ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰੋਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ *ਪ੍ਰਾਏਨੇਮੇਨ* (ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ), *ਨੇਮੇਨ ਜੈਨਟਾਈਲ* (ਪਰਿਵਾਰਕ ਨਾਮ) ਅਤੇ *ਕੋਗਨੇਮੇਨ* (ਛੋਟਾ ਨਾਮ ਜਾਂ ਘਰ ਦਾ ਨਾਮ) ਆਖਦੇ ਸਨ। (ਬ੍ਰੂਸ, 265.) ⁵⁶ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਇਰਸਤੁਸ ਬੋਲਦੇ ਸਮੇਂ ਦੂਜੇ ਅੱਖਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ: “ਇ-ਰਸ-ਤੁਸ”। ਇਹ ਨਾਮ ਅੱਜ ਵੀ ਯੂਨਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਲੋਕ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ: “ਇਰ-ਅ-ਸਤੁਸ”। ⁵⁷ *ਦੀ ਐਨੀਲਿਟਿਕਲ ਗ੍ਰੀਕ ਲੈਕਸਿਕਨ*, 284. ⁵⁸ਜੈਨ ਮੈਕਰੇ, *ਆਰਕਿਓਲੋਜੀ ਔਫ ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ* (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸੀਗਨ: ਬੇਕਰ ਬੁਕ ਹਾਊਸ, 1991), 331. ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਇਸ ਪੇਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਡੇਵਿਡ ਐਲ. ਰੋਪਰ, *ਐਕਟਸ 15-28*, ਟ੍ਰੂਥ ਫਾਰ ਟ੍ਰੂਥ ਕਮੇਟੀ (ਸੀਅਰਸੀ, ਆਰਕੰਸਾ: ਰਿਸੋਰਸ ਪਬਲਿਕੇਸ਼ਨਸ, 2001), 542 ਵਿਚ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ⁵⁹ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਾਤੀਨੀ ਅੰਕਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸੁਧਾਰਕ ਐਲੈਕਜੈਂਡਰ ਕੈਪਬੈੱਲ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਬੋਟੀ ਦਾ ਨਾਮ ਡੋਸਿਮਾ ਸੀ। ⁶⁰ਰੋਮੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਅੰਤ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਸਤਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਲਈ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਐਨੇ ਵਧੀਆ ਪੱਤਰ ਲਈ ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਅਦਭੁਤ ਅੰਤ ਹੈ!

⁶¹ਮੈਕ੍ਰੀਗਨ, 446. ⁶²ਕੁਝ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਥੇ “ਨਬੀਆਂ” ਦਾ ਭਾਵ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਨਬੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ (ਜੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਬੁਲਾਰੇ ਸਨ)। ਕਿਉਂ ਜੋ ਪੌਲੁਸ ਰੋਮੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਢੁਕਵਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਨਬੀਆਂ” ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਨਬੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ⁶³ਬਰਕਲੇ, 222. ⁶⁴ਵਾਰਨ ਡਬਲਿਯੂ. ਵੀਅਰਸਬੀ, *ਦ ਬਾਈਬਲ ਐਕਸਪੋਜਿਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ*, ਜਿਲਦ 1 (ਵੀਟਨ, ਇਲਿਨੋਏ: ਵਿਕਟਰ ਬੁਕਸ, 1989), 565. ⁶⁵ਲਿਓਨਾਰਡ ਲੂਈਸ ਲੇਵਿੰਸਨ, *ਵੈਬਸਟਰ ਅਨਾਮਫ੍ਰੈਡ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ* (ਨਿਊ ਯੋਰਕ: ਕੋਲੀਅਰ ਬੁਕਸ, 1967), 92 ਵਿਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ⁶⁶ *ਇਨਟੂ ਦੀ ਅਬਡੰਟ*

ਲਾਈਫ, ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਨ (ਸੀਅਰਸੀ, ਆਰਕੰਸਾ: ਟੂਥ ਫਾਰ ਟੂਡੇ ਵਰਲਡ ਮਿਸ਼ਨ ਸਕੂਲ, 2012), 250-54 ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ। ⁶⁷ਇਸ ਬੰਦ ਵਿਚਲੇ ਕਈ ਵਿੱਚਾਰ ਬ੍ਰੂਸ ਬਾਰਟਨ, ਡੇਵਿਡ ਵੀਅਰਮਨ, ਨੀਲ ਵਿਲਸਨ, ਰੋਮਨਸ, ਲਾਈਫ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਾਈਬਲ ਕਮੈਂਟੀ ਸੀਰੀਜ਼ (ਵੀਟਨ, ਇਲਿਨੋਏ: ਟਿੰਡੇਲ ਹਾਊਸ ਪਬਲਿਸ਼ਰਸ, 1992), 296 ਵਿੱਚੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ⁶⁸ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਰਲਸ ਆਰ. ਸਵਿੰਡੇਲ, *ਰਿਲੇਟਿੰਗ ਟੂ ਅਦਰਸ ਇਨ ਲਵ: ਏ ਸਟਡੀ ਆਫ ਰੋਮਨਸ 12—16* (ਆਨਾਹੋਮ, ਕੈਲਿਫੋਰਨਿਆ: ਇਨਸਾਈਟ ਫਾਰ ਲਿਵਿੰਗ, 1985), 78 ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ⁶⁹ਡੇਲ ਹਾਰਟਮਨ ਵੱਲੋਂ ਈਸਟਸਾਈਡ ਚਰਚ ਆਫ ਕ੍ਰਾਈਸਟ, ਮਿਡਵੈਸਟ ਸਿਟੀ, ਓਕਲਾਹੋਮਾ, ਵਿਖੇ 26 ਫਰਵਰੀ 2006 ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।